

ԱՅՍ ԹԻՒՆԿ ԿԱՐԴԱԼ՝

ՉԱՆԳԵՉՈՒՐ ԻՐԱՎՆՈՒԹՅԱՆ ԱՆԵԼ	Էջ 2
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳԱՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ԲԱՐԵՓՈՒՆՈՒՄԵՐՆ Թ...	Էջ 2
Հայ Լեզուի Ապագան Հայաստանում	Էջ 3
Մթափուրջու ժամանակը	Էջ 4
ՆԻԻ ԵՈՐԸ ԶԱՂԱԸ ԻՐ ՎԵՐԻՎԱՅՐՈՒՄԵՐՈՎ	Էջ 5
ՃՈՒՅԱՆԱՆԳԵՍ ՆՈՒԻՐՈՒՄՍ ԶԱՆԹԱԳԻ ՅՈՒՇԱՐՅԱՆՆԵՐՈՒՄ	Էջ 7
ՍՈՒՐԲ ԵՆԵՐՍԵ ԵՆՈՐԶԱԼ	Էջ 8
«ՉԱՊԵԼ» ԱՆՎԵՐԵՆ ՎԵՊԸ	Էջ 9
ԹԵ ԻՆՉՈՒ ԵՒ ԵՐԲ ՍԵՆՈՒԿ ԱՈՍԻ	Էջ 10

Նիւ Ծրագրի

ԹԵՔԵԵԱՆ ՄՇԱԿ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ 75-ԱՄԵԱԿԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԵՐԱԺՇՏԱՅԻՆՆԵՐՈՎ

Յունիս 17, Ուրբաթ երեկոյեան Թեքեեանի Մ. Թովմաս եկեղեցոյ շրջափակը լեցուցած էին թեքեանականներ, ծանօթ ազգայիններ, մեծ թիւով երիտասարդներ, որոնք եկած էին ներկայ գտնուելու Թեքեեանի Մշակութային Միութեան 75-ամեակին նուիրուած երաժշտահանդէսին կատարողութեամբ «Յոյսեր» խումբին, որուն անդամները մաս

Յայտագրին մաս կազմող արուեստագետները

կը կազմեն նաեւ ԹՄՄ «Միեր Սկրտչեան» թատերախումբին, ղեկավարութեամբ՝ Յարութ Պարսումեանի: Հասկնալի պատճառներով, աւելի քան տարի մը, ինչպէս այլ կազմակերպութիւններ, չէին յանդգնիր ժողովրդական հանդիպումներ ունենալու: Եկեղեցոյ շքամուտքին բացօթեայ պուրակին մէջ հայ երգն ու երաժշտութիւնը կը ինչչին ամենայն հարազատութեամբ. խոր զգացումներով ունկնդրուեցաւ յայտագիրը իր հայրենասիրական ու քնարական երգերով: «Ներդաշնակութիւն» որակուած երաժշտական յայտագրին մաս կը կազմեն զանազանութիւն ունեցող հայկական երգեր ու նուագ, տարբեր երաժշտական գործիքներ. երգեցողութեամբ՝ Մարիա Պարսումեանի, Կարինէ Պարսումեանի (երաժշտական ղեկավար), նուագով՝ Արա Եկոբեանի (կիթառ), Տիանա Վասիլեանի (ջութակ), ինչպէս նաեւ հայրենիքէն հիւր երաժիշտներ՝ Գոհար Յովհաննիսեան (երգ), Գուրգէն Թամրազեանի (թմբուկ) եւ Էմմանուէլ Յովհաննիսեանի (տուտուկ եւ գլուխ):

Եկեղեցոյ կամարներուն տակ

Թատերախումբի յանձնախումբին ատենակալէն՝ Յարութին Չաքմաճեան բարի գալուստ մաղթեց ներկաներուն եւ փոխանցեց Թեքեանի պատասխանատուներուն ջերմ ողջոյնները խոստանալով արգասաբեր թատերական ու մշակութային տարի մը բոլորել: 200ի հասնող հանդիսա-

Ներկաներէն մաս մը

տենները ունին ծառայող թատերական բեմադրութիւններու, որոնք հարստութիւնը կը կազմեն այս համայնքի հայութեան: Արդէն իսկ կը ծրագրուի նոր բեմադրութիւններով ներկայանալ թատերասեր հասարակութեան:

Շնորհատրելի է այս համերգը՝ անդրանիկ փառատօնը ԹՄՄի հիմնադրութեան 75ամեակի նուիրուած:

Յ.Վ.

ՄԱԿ-Ի ՄԷՋ ԶԱՅԱՏԱՆԻ ԶԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՄՇՏԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉԸ ԵԼՈՅԹ ՈՒՆԵՑԱԾ Է ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԻՐԱՒՈՒՆՔԻ ԿՈՊԻՏ ԽԱՆՏՈՒՄՆԵՐՈՒ ԱՌԻԹՈՎ

Յունիս 2-ին ՄԱԿ Ապահովութեան խորհուրդին մէջ, Միջազգային խաղաղութեան եւ ապահովութեան պահպանութիւնը օրակարգով տեղի ունեցաւ հանդիպում՝ «Պատասխանատուութեան եւ արդարադատութեան ամրապնդումը միջազգային իրաւունքի կոպիտ խախտումներու պարագային» նիւրով: Չեկոյցներով հանդէս եկած են Արդարադատութեան միջազգային դատարանի նախագահ Խոսն Տոնահիուն եւ Մարդու իրաւունքներու բարձր յանձնակատար Միշէլ Պացելեթը:

Հանդիպման ընթացքին իր ելոյթին մէջ ՄԱԿ-ի մօտ Հայաստանի մշտական ներկայացուցիչ Միեր Մարգարեան անդրադարձած է անցեալին տեղի ունեցած ռճիրներու անպատեղիութեան հարցին՝ ցեղասպանութիւններու, մարդկութեան դէմ յանցագործութիւններու եւ պատերազմական յանցագործութիւններու կանխարգիլման իրաւորութեան մասին:

Նշուած է, որ Հայաստանը բազմիցս միջազգային հանրութեան ահազանգած է Ատրպէյճանի մէջ տիրապետող հակահայկական ատելութեան խօսքի եւ ցեղապաշտական հռետորաբանութեան վերաբերեալ, որ փաստագրուած է նաեւ միջազգային կառոյցներուն կողմէ: Անդրադառնալով 2020 թուականի աշնան Լեռնային Ղարաբաղի դէմ Ատրպէյճանի սանձազերծած նախադարձական եւ անոր մարդասիրական հետեւանքներուն՝ դեսպան Մարգարեան նշած է, որ Ատրպէյճանը, խախ-

տելով միջազգային մարդասիրական իրաւունքով սահմանուած պարտաւորութիւնները, կը շարունակէ գերեզման մէջ պահել հայ ռազմագերիները եւ քաղաքացիական անձեր:

Հայաստանի մշտական ներկայացուցիչը նշած է, որ, որպէս ՄԱԿ հիմնական մարմին արդարադատութեան միջազգային դատարանը կեդրոնական դերակատարութիւն ունի արդարադատութիւնն ու պատասխանատուութիւնը երաշխատելու եւ միջազգային իրաւունքի նկատմամբ հաւատքը ամրապնդելու հարցին մէջ:

Հարողագրութիւն

ՏԵՂԻ ՈՒՆԵՑԱԻ ՌԱԿ-ԵԱՆ ԱՇԽԱՐՀԱՍՓԻՒՌ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑ ԱԿԱՆ ԱՆՆԱԽԱՂԵՊ ԶԱՆՐԱՊԵՏ

Ռամկավար Ազատական Կուսակցութիւնը տարիներէ ի վեր իր շարքերուն մէջ խախտած միասնականութիւնը վերահաստատելու կենսական նպատակով, անցեալ 2021 տարուայ Դեկտեմբերին հանդէս եկաւ Առաջին Կոչով մը: Վեց ամիսներ շարունակ տարբեր շրջաններու մէջ կատարուած բացառողական լուրջ աշխատանքներէ ետք, հրատարակեցաւ Երկրորդ Կոչը ուղղուած ամբողջ անդամակցութեան որուն մէջ անփոփ անդրադարձ մը ընելէ ետք մինչև այդ պահը կատարուած աշխատանքներուն մասին, յայտարարուեցաւ թէ Յունիսի 18-ին տեղի պիտի ունենայ կուսակցութեան գործօն և ղեկավար անդամներու մասնակցութեամբ՝ ZOOM-ի միջոցաւ համաշխարհային լայն խորհրդակցական առաջին ժողով մը:

Արդարեւ, Յունիսի 18-ին տեղի ունեցաւ նշեալ ժողովը որուն մասնակցեցան աշխարհի հինգ ցա-

մաքամասերէն շուրջ 60 գործօն և ղեկավար ընկերուհիներ և ընկերներ:

Աւելի քան երեք և կէս ժամ տևող այս ժողովը տեղի ունեցաւ մասնակցողներու կեդրոնացած ուշադրութեան լրջագոյն մթնոլորտի մը մէջ: Բոլորը խանդավառութեամբ իրենց գնահատանքը և գորակցութիւնը յայտնեցին ՌԱԿ-եան միասնականութեան վերահաստատման այս աշխատանքին:

Որոշուեցաւ արդէն իսկ մեծածաւալ՝ ճակատագրականօրէն կարևոր այս նախաձեռնութեան շուրջ, առաւել ևս հաւաքել որքան կարելի է աշխարհասփիւռ բոլոր գիտակից ընկերները և այս լայն մասնակցութեամբ ZOOM ժողովները շարունակել հերթաբար, մինչև ֆիզիքական մասնակցութեամբ՝ յառաջիկայ աշնան, կուսակցութեան հիմնական վերակազմակերպութեան համագումարը:

ՌԱԿ-Ի ԵՐԿՈՒ ՕՐԿԱՆՆԵՐ ՍՓԻՒՔԻ ԶԼՍ-ՆԵՐՈՒ ԱՆՈՒՄԱԿԱՐԳԻ ԵՐԵԿԱՆԵԱՆ ՄՐՑ ԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԵԱՆ ԼԱԿԱՊՅՆ ԵՌԵԱԿԻՆ ՄԷՋ

Հայկական PR մրցանակաբաշխութեան հանդիսատի արարողութիւնը, այս տարի կայացաւ Չորեքշաբթի 22 Յունիսին, երեկոյեան ժամը 7:00-ին, Երեւանի Երազ այգիին մէջ:

Հպարտ ենք յայտարարելու, որ մրցանակաբաշխութեան ծիրէն ներս իրագործուած գիտական հետազոտութիւններու արդիւնքով ՌԱԿ-ի երկու օրկաններ՝ «The Armenian Mirror-Spectator» (ԱՄՍ) եւ «Զարթոնք» (Լիբանան) յայտնուեցան «Սփիւռքի ԶԼՍ (Չանգըր-աւային Լրատուական Միջոց)» անուանակարգի 2022 տարուան լաւագոյն եռեակին մէջ: Սոյն անուանակարգին առաջին եռեակին մէջ յաղթող հանդիսացաւ «Հորիզոն ԹԻ ՎԻ»-ն (ԱՄՆ):

Յիշեցնենք, որ սոյն մրցանա-

կաբաշխութեան 2019-ի նոյն անուանակարգին մէջ շահողը հանդիսացած էր ՌԱԿ-ի մեր մէկ այլ օրկանը՝ «Պայքար»ը:

Նշենք, որ մրցանակաբաշխութեան «Տարուայ Հրապարակային Գործիչ» անուանակարգին շահողը հանդիսացաւ Հայաստանի

նախկին ՄԻՊ (Մարդու Իրաւունքներու Պաշտպան) Արման Թաթոյեանը: «Տարուայ ԶԼՍ» անուանակարգին մէջ յաղթողը՝ «Տրոյ

Ալիք»ը: «Տարուայ մշակութային PR»-ի յաղթողը՝ Հայաստանի պետական Միմֆոնիք նուագախումբը: «Տարուայ բորփորաթի PR»՝ ՀՀ տարածքին բջիջային հեռախօսի ծառայութիւն մատուցող «Վիվա-ՄԹՍ» ընկերութիւնը:

Բոլոր անուանակարգերուն մէջ ալ նախ առաջին եռեակին մէջ ապա յաղթող հանդիսացան տըլեալ ոլորտին մէջ գործող իրապէս արժանատիները: Կարևոր է այստեղ անմիջապէս յիշեցնել, որ յաղթողները ընտրելու հետազոտութիւններուն արդիւնքները ամփոփած են Հայկական PR մրցանակաբաշխութեան անկախ մասնագիտական յանձնաժողովը, որուն կազմին մէջ կան ԱՄՆ, ՌԴ, ԵՄ

(Շար.ը տեսնել էջ 9)

Խմբագրական

ՉԱՆԳԵԶՈՒՐԻ ՄԻՋԱՆՑՔԻՆ ԱՆԵԼԸ

Ամեն անգամ որ Ռուսաստան բարենպաստ դիրքորոշում մը կը պարզե՛ր Հայաստանի նկատմամբ՝ պետք է պատրաստուիլ յաջորդելիք հարձակին որ պիտի հասնի աւելի ուշ: Նախորդ շաբաթ Ռուսաստանի արտաքին գործոց նախարար Սերկեյ Լավրով այցելեց Հայաստան եւ այնտեղ յստակացումներ կատարեց Չանգեզուրի միջանցքի մասին: Ան յայտարարեց որ երբ ճամբաները եւ երկաթուղիները սկսին գործել, անոնք ենթակա պիտի մնան համապատասխան երկիրներու ինքնիշխանութեանց, ինչ որ կը նշանակէր Չանգեզուրի միջանցքը պիտի չենթարկուի Ատրպէյճանի իշխանութեան այլ պիտի պահպանէ իր հայկական գերիշխանութիւնը:

Այս յստակացումը անհրաժեշտ էր հայկական կողմին համար՝ իմանալէ վերջ նախագահ Ալիեւի սպառնալիքները Հայաստանի հողային ամբողջականութեան դէմ:

Լավրովի այցելութեան օրերէն քիչ անց տարածաշրջան այցելեց նաեւ Ամերիկայի պետական փոխ-քարտուղար Քարոլն Տանֆրիտ, որ «Ազատութեան» հետ ունեցած հարցազրոյցին ընթացքին կատարեց կարգ մը դրական յայտարարութիւններ. օրինակ, կը կարծուէր որ Ուքրանիոյ պատերազմին պատճառով այնքան լարուած էին Արեւմուտքի եւ Ռուսաստանի յարաբերութիւնները, որ անկարելի պիտի դարձնէր երկու կողմերու գործակցութիւնը Միւսքի խումբի ձեւաչափէն ներս, մասնաւորապէս որ Հայաստան իր վերջին յոյսը կապած էր այդ ձեւաչափին, որովհետեւ այդ խումբն էր որ կը շարունակէր պնդել որ Լեռնային Ղարաբաղի կարգավիճակը չէր սահմանուած եւ թէ այդ խնդիրը պիտի լուծուէր բանակցութեան միջոցաւ, առանց դիմելու ռազմական ոյժի:

Երբ հարցուեցաւ Տիկին Տանֆրիտին որ Ամերիկա պիտի ուզե՞ր գործակցիլ Ռուսաստանի հետ Միւսքի խումբէն ներս, ան զարմանալիօրէն տուաւ դրական պատասխան: Ան ըսաւ թէ բնականաբար, քանի Ռուսաստան մաս կը կազմէ այդ խումբին պիտի գործակցինք անոր հետ լուծելու համար Լեռնային Ղարաբաղի խնդիրը:

Հայաստանի մէջ քաղաքագետներ իրարու հետ համադրելով Լավրովի դրական յայտարարութիւնը եւ Տիկին Տանֆրիտի հաւաստումը՝ քաղաքական լուստեսն հեռանկար մը սկսան ձեւաւորել: Սակայն, չուշացաւ յուսախաբութիւնը երբ Ռուսաստանի արտաքին գործոց նախարարութեան խօսնակ Մարիա Չախարովա մեղադրեց Միւսքի խումբը իր անգործութեան պատճառով: Չուշացաւ նաեւ Լավրովի լախտի հարուածը: Այս օրերուն Ռուսաստանի արտաքին գործոց նախարարը կ'այցելէ Պաքո՝ լուծելու համար տարածաշրջանային աւելի լայն խնդիրներ, որոնց նաեւ մաս կը կազմեն Լեռնային Ղարաբաղի հարցն ու Հայաստան-Ատրպէյճան բանակցութիւնները: Պաքոյի մէջ Պր. Լավրով հարկադրուեցաւ հաճոյախօսելու Ատրպէյճանի բռնակալին: Արդարեւ, ան գրեթէ բառացիօրէն կրկնեց այն գաղափարները, զորս Ալիեւ յայտնած էր Միւսքի խումբին մասին: Ան ըսած էր որ Միւսքի խումբը չկարողացաւ Ղարաբաղի խնդիրը լուծել 28 տարուան մէջ բանակցութիւններ կատարելով, մենք զայն լուծեցինք պատերազմով. հիմա արդէն այլ իրավիճակ է եւ Հայաստան պէտք է հաշտուի այս նոր իրավիճակին հետ: Միւսքի խումբը մեռած է:

Գալով Լավրովին ան ըսաւ. «Այն առաջարկները, որոնք եղած են, եւ որոնք երկար տարիներ քննարկուած են՝ առանց տեսանելի արդիւնքներու, կորսնցուցած են իրենց այժմեականութիւնը: Պատահած իրադարձութիւնները մեր ետին թողոյցին այդ փաստաթուղթերը, ասիկա ուղղակի առարկայական իրականութիւնն է ... Միւսքի խումբը՝ ամերիկացի եւ ֆրանսացի համանախագահներուն նախաձեռնութեամբ դադրեցուցած է իր գործունէութիւնը»: Աւելի հաճելի երաժշտութիւն կարելի չէր ընծայել Ալիեւի ականջներուն:

Կը պարզուի ուրեմն, որ ոչ միայն պէտք չէր համադրել Լավրովի երեւանեան յայտարարութիւնները Տանֆրիտի հաստատումներուն հետ, այլ պէտք է հակադրուէին անոնք: Որովհետեւ Ամերիկայի մասնակցութիւնը ռեւէ գործընթացի, Կովկասի մէջ, կը սպառնայ ռուսական ազդեցութեան. եւ հետեւաբար Ռուսաստան պէտք է չէզոքացնէ այդ նկրտումները, հոգ չէ թէ անկէ տուժեն Լեռնային Ղարաբաղի հեռանկարները այդ քաղաքականութեան հետեւանքով:

Ինչո՞ւ ռուսական այս դիմափոխութիւնը: Սերկեյ Լավրով վերջին շրջանին լծուած է հեքուտ քաղաքականութեան մը, ուստիստելով Անքարայէն Պաքո, Պաքոն էրեւան եւ անկէ Թեհրան, որովհետեւ Արեւմուտքի կողմէ պատժամիջոցներն ու ճնշումները նոր քայլերու առաջնորդած են Մոսկուան:

Այս մաքրային ճամբորդութիւնները թելադրուած են երկու նպատակներէ՝ ա) այն պահուն որ Մոսկուա ռազմականօրէն մխրճուած է Ուքրանիոյ մէջ, բոլորովին անընդունելի է անոր համար երկրորդ ճակատ մը. ի վերջոյ Կովկասի մէջ իրար կը հակադրուին Թուրքիա եւ Իրան, իսկ միւս կողմէ՝ Հայաստան եւ Ատրպէյճան: Ռեւէ բախում այս տարածաշրջանին մէջ, Ռուսաստանը յանձնառու պիտի դարձնէ երկրորդ ռազմական միջամտութեան: Բ) միւս պատճառը այն է որ Ռուսաստանի դիմաց փակուած են առեւտրի դուռները Արեւմուտքի հետ: Հետեւաբար, ան պարտաւոր է նոր գործակիցներ գտնել աշխուժացնելու համար իր առեւտրական յարաբերութիւնները այլ շրջաններու մէջ:

Պաքոյի մէջ – ուր նոր պայմանագիրներ կնքուեցան – շոյալ էին Լավրովի յայտարարութիւնները Ատրպէյճանի եւ անոր իշխանութեան նկատմամբ:

Այսպիսով Ռուսաստան կը փորձէ հեռացնել Միւսքի խումբը Կովկասէն, անոր հետ նաեւ Արեւմուտքը եւ պիտի ջանայ կենդանացնել 3+3 ձեւաչափը ուր Ռուսաստան, Թուրքիա եւ Իրան պիտի ընդգրկեն Հայաստանը, Վրաստանը եւ Ատրպէյճանը՝ իրենց կամքը պարտադրելով այս վերջիններու վրայ: Վրաստան արդէն կը մերժէ մաս կազմել այդ ձեւաչափին. Հայաստան համաձայնած էր ակամայ մասնակցիլ անոր: Սակայն, այսօր կրնայ կտրուկ կերպով մերժել իր մասնակցութիւնը այդ ձեւաչափին, որովհետեւ այս անգամ իր ետին պիտի ունենայ Արեւմուտքը որ շահառումներէն մէկն է այս առեւտրին մէջ:

Ահաասիկ հանելուկ մը որ անելի կը մատնէ Չանգեզուրի միջանցքը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴԱՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ԲԱՐԵՓՈՒՆՈՒՄՆԵՐՆ ՈՒ ՉԱՐԱՓՈՒՆՈՒՄՆԵՐԸ

Այս օրերուն Հայաստանի դատական համակարգի բարեփոխումներու ծրագիրը գայթակղալից հանգրուանի մը մէջ կը գտնուի. այս անգամ գայթակղալի թատրոնին գլխաւոր դերասանն է Գագիկ Չահանկիրեանը:

Այս հերոսին անունը ծանօթ պէտք է ըլլայ մեր ընթերցողներուն, որովհետեւ այս ապականած (կորումբացուած) դատաւորը ատենին «Ազգ» օրաթերթը իր օրինաւոր տէրերէն խլելով յանձնած էր կարգ մը բախտախնդիրներու, չենք գիտեր ինչ քանի փոխարէն:

Այսօր ան փորձանք մը դարձած է ամբողջ Հայաստանի գլխուն. ընդդիմադիր մամուլն ու պալատականները միաբերան կը պահանջեն անոր հրաժարումը: Սակայն, անոր պիւնդերետութիւնը թոյլ չի տար որ ան ամօթաւոր հեռանայ իր պաշտօնէն:

Խնդիրը, սակայն, անհատ դատաւորի մը շահատակութեան հարցը չէ. այլ այդ անհատական պարագայով կը բացատրուի թէ այլապէս ինչպէս կարգ մը փոխարինելու համար կը գործադրուին աւելի այլապէս միջոցներ:

Վարչապետ Նիկոլ Փաշինեան երբ տիրացաւ Հայաստանի գործադիր եւ օրէնսդիր լծակներուն՝ իր հասողութենէն դուրս կը մնար դատական համակարգը: Ժողովրդավարութիւն հաստատելու լոզունքներով ճամբայ ելած «Թաւշեայ յեղափոխութիւնը» պէտք է գործած ըլլար ժողովրդավարական սկզբունքներով, որոնց մէջ փոխադարձ հակակշիռներով կը գործեն օրէնսդիր, գործադիր եւ դատական իշխանութիւնները:

Փողոցային պայքարով իշխանութեան հասած իշխանաւոր փորձեց նոյն փողոցային միջոցներով ալ իր հակակշիռ տակ առնել դատական համակարգը: Նախ ամբողջ հրահրեց որ երթայ եւ փակէ դատարաններուն դուռները՝ կարուածահար դարձնելով դատական համակարգը: Ապա, հերթով սկսաւ վարկաբեկել դատական իշխանութեան գլխաւոր կառոյցներու ղեկավարները, ամբաստանելով որ անոնք անկախ կերպով չեն գործեր. մինչդէռ իրականութիւնը այն էր որ անոնք չէին ուզեր ենթարկուիլ նոր իշխանաւորին: Ռեւէ դատաւորի անցեալէն զայլ արդէն վարկաբեկիչ հանգամանք մը դարձած էր նոր իշխանաւորներուն, որքան ալ անաչառ եւ արիւնտաւար ըլլային այդ դատաւորները:

Պէտք է այստեղ նշել Սահմանադրական Դատարանի դէմ մղուած տգեղ պայքարը՝ իշխանութեան նախաձեռնութեամբ եւ պալատական մամուլի գործակցութեամբ ու թմբկահարութեամբ: Այդ պայքարը յաջողեցաւ հեռացնել Հրայր Թովմասեանը նախագահի պաշտօնէն, բայց ոչ՝ Սահմանադրական Դատարանէն:

Այդպիսի արշաւներու նշուակ դարձան տարբեր մակարդակի դատաւորներ, որոնք հետզհետէ սկսան փոխարինուիլ իւրայիններով:

Նիկոլ Փաշինեան միշտ այսպէսով է նախկինները, որոնք կ'ուղղորդէին դատաւորները իրենց հրահանգներով եւ հեռախօսային զանգերով: Մինչ Փաշինեան կը հպարտանայ ըսելով՝ «ես ինքս ռեւէ դատաւորի չեմ զանգել»: Պէտք է հաւատալ վարչապետի հաւաստումին. իրապէս ալ ան պատճառ չունի զանգելու կամ հրահանգելու դատաւորներուն, որովհետեւ, երբ դատարանին գլուխը նստած են իւրայիններ՝ անոնք գիտեն իշխանութեան օրակարգը եւ կը կատարեն իրենց «պարտականութիւնը», առանց վերէն զանգի սպասելու:

Ռուսները Քոչարեանը Մարտի 1-ի խնդրով բաւական խայտառակելէ եւ բանտարկելէ ետք, անպարտ արձակուեցաւ: Թէեւ Քոչարեան բարի ծաղիկ մը չէ, սակայն, հիմներու դէմ պայքարը սաստկացնելու համար որոշուեցաւ սահմանադրութեան մէջ նոր յօդուած մը աւելցնել, որովհետեւ պարզուեցաւ որ Քոչարեանի դէմ դատական հետապնդումը արդարացնող յօդուած գոյութիւն չունէր սահմանադրութեան մէջ:

Այսօրուան թատրոնը Դատական Բարձրագոյն Խորհուրդի (ԴԲԽ) շուրջ է: Երեսակայեցեք որ այս Խորհուրդին պաշտօնն է վերահսկել դատաւորներու գործունէութիւնը եւ ապահովել անոնց առարկայականութիւնն ու անաչառութիւնը իրենց վճիռներուն մէջ: Եւ այս խորհուրդին նախագահն է (կամ՝ պաշտօնակատարը) ամենէն խայտառակ եւ խայտառակուած դատաւոր մը՝ Գագիկ Չահանկիրեանը: Այս խորհուրդին նախկին նախագահն էր Ռուբէն Վարդապարեան:

Ուրեմն, իշխանութիւնները պաշտօն կը յանձնեն Չահանկիրեանին որ համոզեալ Վարդապարեանը կամովին հրաժարելու: Այստեղ խնդրող առարկայ չեն Վարդապարեանի վարկն ու գործունէութիւնը, որոնք կրնան ստուերտ կողմեր ունենալ, այլ այն ապօրինի միջոցները որոնցմով կը փորձուի հրաժարական պարտադրել ենթակային: Նախ քրեական ամբաստանութիւններ կը կատարուին Վարդապարեանին դէմ եւ ապա Չահանկիրեան սակարկութեան կը նստի անոր հետ համոզելու համար որ կամովին հրաժարի՝ չենթարկուելու համար դատական հետապնդումի:

Վարդապարեան այդ սակարկութիւնը գաղտնօրէն ձայնագրած է եւ վերջերս զայն հրատարակեց: Բացի անկէ որ այդ խօսակցութեան մէջ ապօրինի առաջարկներ կը կատարուին, այնտեղ գործածուած լեզուն ամենէն ստորին ստահակին վայել խօսակցութիւն մըն է: Ախտաւոր եւ ախտավայակ գործելու կերպ մը՝ դատական համակարգը բարեփոխելու: Այսպիսի միջոցներով կարելի է միայն չտարափոխել դատական համակարգը:

Չարմանալի չէ որ այս գործելակերպը ստացած է ընդհանուր բնոյթ. օրինակ, երբ կը կատարուին Տեղական Ինքնակառավարման Մարմիններու (ՏԻՄ) ընտրութիւնները, այն պարագային որ յաղթական կ'ելլէ ընդդիմադիր թեկնածու մը՝ անպայման զրպարտութիւն մը կը կատարուի անոր դէմ, խափանելու համար ենթակային պաշտօն ստանձնելը, ինչպէս տեղի ունեցաւ օրինակ Վանաձորի մէջ, ուր ընտրութեանց յաղթական հանդիսացող Մամիկոն Աւանեան առաջնորդուեցաւ բանտ:

(Շար.ը տեսնել էջ 8)

Պատասխանատու խմբագիր՝	Երուանդ Ազատեան (Տիթորոյթ)
Գործադիր խմբագիր՝	Յակոբ Վարդիվառեան (Նիւ Հըրզի)
Խմբագրական Կազմ	
Յակոբ Աւետիսեան	(Երեւան)
Պայծիկ Գալայճեան	(Պէյրուս)
Չաւէն Գրիգորեան	(Լյօթեք)
Վաչէ Սեմերճեան	(Լոս Անճելըս)
Չափ	
Baikar Association Inc.	
755 Mt. Auburn Street	
Watertown, MA 02472 U.S.A.	
Website: www.baikarweekly.com	E-mail: baikarweekly@gmail.com
Tel: 1-201-406-9771	Fax: 1-201-661-8722

ԸԱՅ ԼԵԶՈՒԻ ԱՊՐԱՆ ԱԿՏԻՎԱՆԵՐԻ ԸՎՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

Յատուկ «ՊԱՅՔԱՐ»-ին

Աղքատ է մեր բառապաշարը ռազմի տերմիններով, եւ մեր ատոմային ռուսերը հայագիտութիւնն է՝ ազգային պետականութեան առհասարակ:
Միւր Բուժմունց

Հայաստանի Հանրապետութեան կրթամշակութային մի շարք խնդիրների, օրուայ մարտահրաւերների, ինչպէս նաեւ վաղուց քննարկման միւթ դարձած «Բարձրագոյն կրթութեան եւ գիտութեան մասին» օրէնքի շուրջ գրուցել ենք Գորիսի պետական համալսարանի դասախօս Միւր Բուժմունցի հետ:

- Պարոն Բուժմունց, սկզբից պարզենք, թէ ինչ կարծիք ունեք Դուք նաեւ «Բարձրագոյն կրթութեան եւ գիտութեան մասին» օրէնքի շուրջ, որով կրթութեան, գիտութեան, մշակոյթի եւ սպորտի նախարարութիւնը առաջարկում է համալսարաններում ոչ պարտադիր դարձնել հայագիտական առարկաները:

- Բազմաթիւ կարծիքներ են ինչպէս այդ հարցի մասին, եւ, թում է, այլեւս ասելիք չկայ յատկապէս այն պայմաններում, երբ հայագիտական առարկաները բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններում պահպանելու հիմնադրամներին հակադիր կարծիքների, ըստ էութեան, չհանդիպեցինք: Կարծում են՝ այդ հանգամանքն էլ բաւարար էր, որ հարցը օրակարգից հանուի:

Դեռ 2018թ. նոյն նախարարութեան կողմից կրթութեան եւ գիտութեան բնագաւառում անցկացուող փոփոխութիւններին եւ նոյնպէս անդրադարձել են: Այսօր էլ պէտք է նշեն, որ առանձնապէս մտահոգիչ հարց է բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններում հայոց լեզուի, հայ գրականութեան, հայոց պատմութեան դասաժամերը կամընտրական դարձնելը: Պէտք է շարունակենք առանձնացնել հայոց լեզուի դերը ոչ միայն հայագիտական, այլեւ ընդհանրապէս մեր պետութեան գիտական համակարգերի զարգացման մէջ: Կան ոչ միայն մասնագիտական, այլեւ ռազմավարական առանձնայատկութեամբ խնդիրներ, որ առանձնակի ուշադրութեան են արժանի: Հիմա էլ նոյն կարծիքն են եւ ցանկանում են շրջանառել մի քանի նկատառումներ:

Հայոց գրական լեզուն ունի զարգացման երեք շրջան՝ գրաբար, միջին հայերէն եւ աշխարհաբար: Նոր գրական հայերէնը զարգացման երրորդ շրջանում է, որ պայմանականօրէն անուանում ենք ժամանակակից հայերէն՝ սկսած անցեալ դարի 20-ական թուականներից: Միայն հայ բանասիրութեան բաժիններում հայոց լեզուի դասաւանդումով արդէօք հայերէնը կարող է շարունակել իր առողջ զարգացումը: Արդէօք ժամանակակից գրական հայերէնի մեկուսացումը տարբեր մասնագիտութիւններից չի ունենայ նոյն ճակատագիրը, ինչը որ կրեց գրաբարը:

Հայերէնի զարգացման համար յատուկ եւ համընդհանուր վերաբերմունք եթէ սկսուած լինէր դեռեւս 10-11-րդ դարերից, գուցէ այսօր խնդիրը այլ հարթութեան վրայ լինէր: Ուստի եւ՝ ինչպիսի՞ գրական հայերէն պիտի աւանդենք եկող սերունդներին, թէ՞ հայերէնի պահպանութեան եւ զարգացման հարցերը դրուած են միայն հայոց լեզուի եւ գրականութեան մասնագետների ուսերին: Ակամայից յիշենք նոր գրական հայերէնի կացութիւնը 17-րդ դարից մինչ 19-րդ դարի կէտը: Գրական դարձող լեզուն(երը) լիքն էր օտար բազմաթիւ բառերով ու եզրերով: Այսօր լուսագոյնս չհետեւելով հայերէնին՝ վաղը նոր սերունդները նորից պիտի մտածեն լեզուն օտարաբանութիւններից եւ աղաւաղումներից մաքրելու դժուար ու երկարաժամկէտ գործընթացի մասին:

Հաշուի առնելով մեր բազմադարեան լեզուի առանձնայատկութիւնները՝ պէտք է յատկանշել, որ միայն 12 տարի դպրոցում հայոց լեզու սովորելը բաւարար չէ գրական հայերէնին տիրապետելու համար: Այսօր, օրինակ, ըստ մեր դիտարկումների, իշխանական ատեաններում գրական հայերէնին տիրապետում է 1-2%-ը: Հանրային մշակութեամբ հաստատութիւններում նոյնպէս հայերէնին տիրապետելու մակարդակը ցածր է: Ի հարկէ, ընդունում ենք, որ անհրաժեշտ է վերանայել հայագիտական առարկաներին վերաբերող ծրագրերը, ուսուցման մեթոդները, բայց որ հայոց լեզուն չի կարող խանգարել միւս գիտութիւններին եւ նրանցից խլել ժամաքանակ, դա ակնյայտ է:

Բարձրագոյն ուսումնական հաստատութեան ինքնավարութիւնը կարող է դրսեւորուել դասախօսի ընտրութեան, առաջարկուող ծրագրերի հարցում, անգամ հայոց լեզուն ուսումնասիրող գիտաճիւղերի անուանումներին առումով (բառապաշար, բարգամութեան տեսութիւն, խօսքի մշակոյթ, հայոց լեզու եւ գրականութիւն եւ այլն), բայց որ բարձրագոյն կրթութեամբ իւրաքանչիւր քաղաքացի պարտաւոր է տիրապետել հայերէնին գոնէ իր մասնագիտութեան շրջանակներում, դա այլ բացատրութիւն չի ակնկալում:

Ոչ մասնագիտական ուսումնական հաստատութիւններում հայերէն չանցնելը լուրջ խնդրանքներ կը ստեղծի հայրենական գիտութիւնների զարգացման համար: Հայերէն բառերի, կապակցութիւնների փոխարէն մեր բառապաշար կարող են մուտք գործել բազմաթիւ օտար բառեր, որ կարող են խարխուլել հայերէնի բառապաշարը եւ գրկել հայոց լեզուն իրեն բնորոշ ճկունութիւնից, որ դրսեւորում է գիտութեան տարբեր բնագաւառներում: Այսօր էլ մեծ աշխատանքներ են տարում բուհերի հայոց լեզուի ամբիոններում յարափոփոխ եւ անընդհատ զարգացող եզրոյթները հայերէնին համադրելու առումով:

-Ինչ առաջարկութիւններ ունեք այս մասով:

Արդիական պէտք է համարենք այն առաջարկութիւնները, որ հրապարակայնացրել են դեռ այն ժամանակ, երբ մեր երիտասարդները մատացոյցի էին նախարարութեան շէնքի բակում:

1. Հայերէնի պարտադիր լինելու կամ չլինելու հարցը այլեւս հանել մշտափոփոխ իշխանական եւ քաղաքական օրակարգերից եւ հայերէնին վերագրել պետականութեան պահպանման կարեւորագոյն դերերից մէկը, ինչպէս եւ է: Հայոց լեզուն եւ նրա տարածման, զարգացման հարցերը դարձնել ազգային գաղափարախօսութեան մշտական ուղեցիկ եւ անկապտելի արժէք Հայաստանի Հանրապետութեան, Արցախի Հանրապետականութեան եւ Սփիւքի համար:

2. Հայաստանի Հանրապետութիւնը եւ Արցախի Հանրապետութիւնը պետական եւ միջպետական մակարդակներում ներկայացնող բոլոր անձինք մինչեւ պաշտօնները ստանձնելը պէտք է ունենան հայերէնին տիրապետելը վկայող հաւաստագիր: Հակառակ դեպքում կարող է կարծիք ձեւաւորուել, որ հայերէնի դերի նուազեցումը առնչուած է գրական հայերէնին չտիրապետելու պատճառով քննադատութիւններից գերծ մնալուն:

Չրուցեց՝ ԳԵՈՐԳ ԳԻՒԼԻԻՄԵԱՆ

-Երբ պատկան մարմինները որոշեցին ոչ պարտադիր դարձնել հայագիտական առարկաները, բազմաթիւ ուսանողներ, դասախօսներ, մտաւորականներ ընդդիմացան այդ որոշմանը, բողոքի ցոյցեր եղան, բայց նախարարութիւնում այդպէս էլ անդրդուելի մնացին, գոնէ համոզմունքի առումով: Դա ինչի՞ արդիւնք էր:

-Բողոքի ցոյցերին պիտի մասնակցէր ողջ հանրութիւնը, որովհետեւ սա համազգային խնդիր է եւ չպէտք է յուզել միայն հայագետներին: Հէնց այս հանգամանքն էլ պէտք է անհանգստացնէր նախարարութեանը, որ մեր հասարակութեան շրջանում թուլանում են պետականութեան պահպանման համար առանցքային համարուող բաղադրիչները:

Հարցը պէտք է հանել մասնաւոր շրջանակներից եւ բերել աշխարհաքաղաքական մեծ դաշտ, որտեղ պիտի երեւան մեր պետականութեան անցեալն ու ապագան: Եւ ընդհանրապէս, ու՞մ համար են կուսակցական կամ դաշինքային այս «քարեփոխումները», դասաւանդողների՞՝ այդ աղքատ խաւի՞, որ անտրտունջ երկրի ջիղն է պրկում եւ կրում ծաղրանք ու ստորացում... Ես չեմ կարող ասել՝ այդ հարցը նախարարի՞ որոշման տիրոյթում է, թէ՞ նախարարութեան, բայց որ մեր ժողովրդի կամքից ու միտումներից չի բխում, դրանում համոզուած եմ: Թող այն կարծիքը չստեղծուի, որ հայ մտաւորականը նեղմիտ է եւ չի կարող դուրս գալ ազգային շրջանակներից: Ազգային կրթութեան համար պայքարը «լաւ օրից չէ», քանի որ մեզ չենք կարող թոյլ տալ անհոգ լինել այդ հարցում, քանի դեռ պետական անվտանգութեան հիմքերը կայուն չեն: Պատմականօրէն մեզ բախտ չի վիճակուել աշխարհագրօրէն գտնուելու մի անվտանգ վայրում, որտեղ բացառուած են եղեռնը, շրջափակումը, պատերազմները...

-Ազգապահպանութեան գործում որո՞նք են լեզուի, կրօնի ու պատմութեան դերերը:

-Այս մասին, ըստ էութեան, արդէն ասուեց, եւ անելոյդ են համարում ընդհանրապէս կասկածի տակ դնել հայագիտական առարկաների եւ դասերի կարեւորութիւնը պետականաշինութեան եւ ազգապահպանութեան գործում:

Եթէ ուշադրութիւն դարձնենք հայ մտքի պատմութեան դասերին, ապա կը նկատուի, որ չի եղել ազգային մի գործիչ, ուսուցիչ եւ առհասարակ հայ մտաւորական, որ կարեւորած չլինի հաւատքի եւ լեզուի դերը: Հայոց լեզուի, հայ գրականութեան, կրօնի եւ հայոց պատմութեան դերի բարձրացումը մեր ազգին եւ պետութեանը անելի է մտեցնում ժողովրդավարութեանը: Անելոյդ է այն մտավախութիւնը, որ ազգային հոգեւոր արժէքների պանծացումը մեկուսացնում է մեր ազգին: Դարերի տքնութեամբ ձեռք բերուած լեզուն, գրականութիւնը կամ պատմութիւնը անելի են մեծացնում աշխարհի հետաքրքրութիւնը մեր մշակոյթի նկատմամբ: Սրանք ներկայանալի արժէքներ են, որ պէտք է մատուցուեն կրթութեան միջոցով:

-Պետութիւնը չպէ՞տք է յատուկ ուշադրութիւն դարձնի հայագիտութեանը, որպէս ազգային անվտանգութեան բաղադրիչ:

-Ցաւօք նորից եւ հարկադրուած պիտի կարեւորենք հայագիտութիւնը պետականութեան արժեհամակարգում, որի կարիքը, կարծում էի, վաղուց եւ այսուհետ չպիտի նկատուէր դարերով պետականութիւն չունեցած, աշխարհով մէկ սփռուած եւ եղեռնագործութիւններ տեսած ժողովրդի կեանքում: Որպէսզի խօսքս վերացարկում չորակուի, բերեմ իմ ուսումնասիրութիւններից մի տուեալ, որ վերաբերում է հայերէնի, մասնաւորապէս Միւրիք-արցախ տարածքի բարբառների բառապաշարի ռազմի բնագաւառի տերմիններին: Բառականխ աղքատ է մեր բառապաշարը ռազմի տերմիններով: Բառապաշարի իմաստաբանական խմբերի քննութիւնը կարեւոր տեղեկութիւններ կարող է հաղորդել ժողովրդի՞՝ տուեալ բնագաւառում ունեցած հետաքրքրութիւնների մասին: Եւ ստացում է, որ հայերս մեր կեանքի եւ գոյութեան ողջ ընթացքում, ցաւօք, առանձնապէս խորամուխ չենք եղել ռազմական գործում: Այդ դէպքում ինչպէ՞ս ենք կարողացել պահպանել ազգային ինքնութիւնը եւ հասել նոր օրեր ու վաստակել պետականութիւն: Երբեք էլ ուժեղ զէնք չենք ունեցել, բայց ունեցել ենք անկոտորում ոգի, որ գրահուել է լեզուով, գրականութեամբ, պատմութեամբ, հաւատքով եւ առհասարակ՝ հայագիտութեամբ: Այսօր էլ, համեմատած զինուած աշխարհի, մեր ռազմական ողջ զինանոցը կարող է պետութիւնը պահել մի քանի օր: Մեր ատոմային ռուսերը հայագիտութիւնն է, որ անվտանգ է աշխարհի համար, հարստացուել է դարերով, եւ որ անժխտելիօրէն համարում է ազգային պետականութեան առհասարակ: Հայագիտութիւնը ոչ մի դէպքում չպէտք է նուաղի... Հայագիտական առարկաների դերի թուլացմամբ կորցնում ենք ռազմաճակատի վճռորոշ զէնքը:

Կարելի է մերժել անձերին, կուսակցութիւններին, պետական զարգացման մեթոդները, բայց երկրի հիմնային եւ գոյութեան գաղափարաբանութիւնը, որ հիմնուած է տուեալ ժողովրդի ազգագրական յատկանիշները վերարտադրող գիտութիւնների ուսերին, չի կարելի նսեմացնել թէկուզ այն հակափաստարկով, որ 12 տարին բաւարար է հայագիտութիւնը սերտելու համար: Հայագիտութիւնը չի սպառուել, այն լոկ դպրոցական առարկայ չէ, եւ հարցին նախեստաջ հէնց այս տեսանկիւնից պիտի հետեւել: Անելոյդ են համարում նաեւ քննարկել, թէ հայագիտական առարկաներից որ միւրերն են անելոյդ եւ որոնք են սպառել իրենց, տեղին չէ նաեւ այն հարցը, թէ ինչ ծրագրեր են հրամցնում երիտասարդներին, որովհետեւ դրանք ժամանակի հետ փոփոխուող երեւոյթներ են եւ հէնց այդ խնդիրներին պիտի հետեւի պետական կրթութիւնը ապահովող ինստիտուտը:

Սթափուելու Ժամանակը

Յատուկ «ՊԱՅՔԱՐ»-ին

ՍՈՒՐԵՆ Թ. ՍԱՐԳՍԵԱՆ, պատմաբան-փրոֆեսոր

Մենք այդպես էլ խելքի չենք գալիս: Ո՛չ պատմությունից ենք դասեր քաղում ո՛չ էլ մեր իսկ սխալներից եւ ամէն անգամ կրկնում ենք դրանք մեծ ջանասիրութեամբ: Օտարները մեզ խաբել են, թէ իբր հայի վերջին խելքը լինէր, այս կամ այն սխալը թոյլ չէի տայ: Իրականում, երբ խօսքն ու գործը մեզ է վերաբերում, մեր ո՛չ առաջին ո՛չ էլ վերջին խելքը բանի մամն չի: Իսկ, ա՛յ, օտարներին ծառայելիս գրեթէ միշտ անսխալ ենք եղել եւ անթերի: Մասնագիտութեան բերումով տեղեակ են, անկախ որ երկրի ռազմական ոյժի շարքերում են հայերը կռուել, միշտ անգերազանցելի են եղել: Դրա մասին են վկայում այն բազում հիացական խօսքերը, որոնք հայ ռազմիկների հասցէին հնչեցրել են տարբեր երկրների մեծամուն զինհրամանատարները: Իսկ, ինչպէս շատ այլ հարցերում, հայրենիքի ու պետականութեան համար կենսական նշանակություն ունեցող բանակի հարցում եւս մենք սխալ սխալի հետեւից թոյլ տուեցինք:

Մեծ գոհողությունների գնով պատերազմի բովում ծնուած ու փառատոր յաղթանակներ կռած մեր բանակի ձեռքբերումները 1994-ից յետոյ ուղղակի քամուն տուեցինք եւ չիրացրինք արեան գնով յաղթանակը: Այնինչ, խելամիտ լինելու դէպքում առնուազն պիտի անէինք ինչպէս օրինակ Ռուսաստանն արեց եւ ցոյց տուեց, թէ ինչպէս են հող եւ քերում ու ազատագրում: Ողջ աշխարհը դուրս եկաւ Ռուսաստանի դէմ, տրիլիոնատոյ տոյլարների գէնքեր օգտագործուեցին, բայց նա իր արածն արեց: Ինչ է, ռուսական իրականությունում բոլորը հերոսներ են, ի հարկէ ոչ: Մակայն կարո՞ղ էք ցոյց տալ մի ռուսաստանցի Մանուէլ ու Լիսկա, Շմայս ու ծաղիկ Ռուբո... Դրինը վերցնելուց յաջորդ օրը այն կամրջուեց, վերակառուցուեց ու շէնացուեց: Մենք հակառակն արեցինք: Այրեցինք բոլոր կամուրջները, ինչ վերցրել էինք, թալանեցինք, թալանեցինք նաեւ մեր պետությունը: Բոլոր նրանք, ովքեր տարբեր ճանապարհներով մեզ առաջնորդեցին՝ Արցախը փրկելու, նրանք չգիտէին, որ իշխանութեան գալու ու թալանի համար են դա անում, որ աշխարհը Արցախը մեզ տուող չէ, որ մեր երեխաները փաստօրէն գրպանի համար մատաղացի մատաղացուների էին վերածուել: Արցախսփրկութեան իսկական ու համոզուած նուիրեալներ էլ կային, բայց ընթացքում նրանք կամ ֆիզիկապէս չէզոքացուեցին կամ իրենք էլ սկսեցին խաղաղ որոշում խաղի կանոններով: Յետոյ էլ զարմանում ենք, թէ ինչու պարտուեցինք: Բայց ցամայն է, որ յամառօրէն համապատասխան հետեւութիւններ այդպէս էլ չենք անում:

Հայաստանի եւ Արցախի շուրջ այժմ սահմանազատման ու սահմանազրծման բանակցութիւններէն տեղի են ունենում, որոնք լուրջ վտանգի տակ են դնում մեր պետութեան գոյությունը: Ընդ որում, մեզ «բացատրում են», որ այնքան բաղձալի խաղաղությունը դրանով է պայմանաւորուած եւ անընդհատ շտապեցնում են: Այնինչ, մամն հարցերի քննարկումները՝ սահմանների ճշգրտում, խաղաղութեան պայմանագիր եւ այլն, շատ երկրների միջեւ տեսնում են տասնեակ տարիներ: Օրինակ՝ Երկրորդ համաշխարհային պատերազմից յետոյ Ռուսաստանի եւ Դապոնիայի միջեւ, Կուրիլեան մի քանի փոքր կղզիների պատկանելութեան հիմնախնդրով պայմանաւորուած, մինչ օրս խաղաղութեան պայմանագիր կնքուած չէ:

Յետոյ էլ, աշխարհում կան բազմաթիւ երկրներ, որոնց միջեւ սահմանների ճշգրտում արուած չէ, բայց դա չի խանգարում այդ երկրներին ունենալ խաղաղ յարաբերութիւններ, համագործակցութիւն տնտեսութեան եւ այլ ոլորտերում: Մեր հակառակորդներն այդպէս են վարում, որովհետեւ յաղթել են եւ ցանկանում են օր առաջ իրացնել այդ յաղթանակը, վայելել դրա պտուղները: Յետոյ էլ, վտահ են, որ Հայաստանի ներկայ իշխանութիւնները ո՛չ կարող են բնականոն բանակցութիւններ վարել (ո՛չ համապատասխան գիտելիքներ ունեն եւ ո՛չ էլ կենսափորձ, որոնք այս դէպքում խիստ անհրաժեշտ գործօններ են), ո՛չ էլ առանձնապէս ձգտում են պահպանել մեր ազգային շահերն ու արժէքները: Իրենք իրենց առջեւ ուրիշ խնդիրներ են դրել, որոնցից թիւ մէկն ամէն գնով «խաղաղութեան» պայմանագիր կնքելն է, թէեւ, ինչպէս վերջերս յայտարարեց վարչապետը, որեւէ երաշխիք չկայ դրա յաջողութեան համար:

44-օրեայ պատերազմի հետեւանքներից վախեցած, որոնց մէջ իրենց մեղքի մեծ բաժին ունեն հէնց իրենք, իշխանութիւններն այժմ պնդում են, որ ռեւզիւմներով խաղաղութեան պայմանագրի կնքումը Թուրքիայի ու Ատրպէյճանի հետ խաղաղութիւն կը հաստատի: Չի՛ հաստատի: Վստահ են, որ չի հաստատի, քանի որ շուրջ եօթնամասուն տարուայ կենսափորձ ունեն եւ քաջատեղեակ են հայոց պատմութեան ծալքերին: Աւելացնեն նաեւ, որ դա կեղծ պատրանք է, սին երգ: Մենք ապրում ենք այնպիսի աշխարհաքաղաքական տեկտոնիկ տարածաշրջանում, որտեղ նոր աշխարհակարգի կայացման ներկայ փուլի բուռն, ներառեալ պատերազմական զարգացումներն էական ազդեցութիւն են ունենում ընդհանուր աշխարհաքաղաքական իրողութիւնների, այդ թում՝ մեր տարածաշրջանում ձեւաւորուած ռազմաքաղաքական իրավիճակի, միջպետական յարաբերութիւնների եւ երկրների ռազմավարական դիրքաւորումների վրայ: Այստեղ սահմանները վերջնական չեն, լուրջ ցնցումներ են սպասուում եւ ոչ մի, թէկուզ ամենալաւ փաստաթուղթ, չի կարող խաղաղութիւն երաշխատրել:

Ներկայ վարչախումբն էլ առաջնորդում է ոչնչով չհիմնաւորուած վտանգաւոր շտապողականութեամբ, որի պատճառով կարող է գոհաբերել մեր ազգային շահերն ու արժէքները, անվերադարձ կորուստներ ունենալ եւ մեզ նոր մարտահրաւերների առջեւ կանգնեցնել: Ի հարկէ, հարեւանների հետ նորմալ յարաբերութիւններ հաստատելուն ոչ ոք դէմ չէ: Հարցն այն է, թէ ինչ գնով դա պէտք է անել, երբ եւ ինչպէս:

Հայ-ադրբեջանական յարաբերութիւնները կարգաւորելու նախապայմանը եղել է Արցախի անկախութեան ճանաչումը, որի համար Հայաստանը տասնամեակներ պայքարել է միջազգային հարթակներում: Հայաստանի եւ Թուրքիայի միջեւ նոյնպէս միշտ փորձ է արուել յարաբերութիւններ հաստատել, եւ միջազգային հանրութիւնն ընկալել է, որ մենք ունենք ցեղասպանութեան ճանաչման ու Արցախի անկախութեան հարցի հետ կապուած բնական նախապայմաններ: Մեզ միշտ համոզել են, որ մենք մի քիչ մեղմենք մեր դիրքերը, դիմացինին էլ համոզել են, որ նա ինչ-որ չափով ընդունի մեր պայմանները: Բայց այսօր ամբողջ աշխարհը զարմացած է, թէ ինչպէս է Հայաստանը փոխարէնը ոչինչ չստանալով՝ ամբողջութեամբ զիջում իր բնական իրաւունքները:

Ում համար պարզ չէ, որ 44-օրեայ պատերազմից յետոյ ստեղծուած այս

իրավիճակում, ռեւ բանակցութիւն, որ կ'աւարտուի որեւէ փաստաթղթի ստորագրումով, ի վնաս մեզ է լինելու: Աւելի պարզ՝ այս պահին ռեւ որոշակիութիւն ի վնաս մեզ է, ցանկացած անորոշութիւն իր մէջ պարունակում է ռիսկեր, բայց նաեւ տալիս է հնարաւորութիւն ապագայում լաւ արդիւնքի հասնելու համար: Եւ հիմա ամենաճիշտը կ'ան չբանակցելն է, կ'ան հիմնուելով միջազգային իրաւունքի ոլորտում նախկինում մեր ունեցած ձեռքբերումների ու դրական արդիւնքների վրայ՝ այդ բանակցութիւններում իրական ազգային նախապայմաններ դնելը՝ հաշուի չառնելով՝ դիմացինը կ'ընդունի դրանք, թէ ոչ:

Այս պայմաններում նախ հարկատր է Հայաստանում ազգայնական իշխանութեամբ Նոր Ազգային Պետութեան կայացումը, որը կը սահմանի ազգային եւ պետական յստակ նպատակներ, կը ձեւաւորի ազգային պետութեանը համարժէք պետական-քաղաքական համակարգ, գործօն կը համագործակցի շահագրգիռ արտաքին կենտրոնների հետ, արմատապէս կը վերափոխի ընդհանուր կեցութեան հիմնարար սկզբունքներն ու արժէքները, եւ կ'առաջնորդուի գոյտ Հայկականութեան շահերով: Իսկ դա ապահովելու միակ երաշխիքը, հաշուի առնելով տարածաշրջանում ապրող էթնոհամակարգը, եղել է մնում է բանակը: Ուժեղ ու ժամանակակից զէնքերով գինուած եւ անընդհատ կատարելագործուող, ժողովրդին համաձոյլ, նրա օրգանական մասը կազմող ռազմոյժը: Այս տեսակէտից սխալ ու վտանգաւոր են այն բոլոր հրապարակումները, որոնցում դա համարում են ժամանակավրէպ, խիստ ուշացած եւ անհրճարին:

Իմ կարծիքով ընդհանուր այդ տեսլականին անյարիր են եւ արդարացուած էլ չեն ընդդիմութեան առաջ քաշած այն թեզերը, որ իրենց շարքերը համեմատաբար շատ չեն, քանի որ այսօրեայ պայքարը «սոցիալական բուռն չէ, ինչպէս 2018-ին»: Ապա պարզաբանում են, որ իրենցը պայքար չէ ստանդարտ կամ ինչ որ ապրանքի ու ծառայութեան գնի համար, այլ ազգային-ազատագրական պատերազմ է, յանուն հայրենիքի՝ Արցախի, հայրենի սպրեկու եւ հայկական մշակոյթի, մեր երեխաների ու նրանց ապագայի համար եւ վերջապէս յանուն հզօր եւ Հայաստանի Հանրապետութեան: Յետոյ էլ պարզաբանում են, որ իրենց շարքերը համեմատաբար քիչ են, որովհետեւ սա ընտրելների պայքար է եւ պէտք չի սպասել, թէ կանաչի ծախողները, հաւաքարարները կամ տաքսու վարորդները կը միանան, նրանք լաւ գիտեն թէ ինչ է ստանդարտ սակայն չգիտեն թէ ինչ է Հայրենիքը: Չեղաւ, տղաներ, հեզմանքը տեղին չի: Յետոյ էլ ձեռք ընտրեալներ համարելով մեծ պատե՛շ էք կառուցում ձեր ու հասարակ մահկանացուների միջեւ: Իսկ միթէ՞ չգիտէք, որ բոլոր ժամանակներում հայրենիք, ազգ, տուն ու տեղ, նամուս, էթնոհոգեկերտուածք, ձեր բարիքները, որոնցից ամէն օր օգտում էք, եւ այլ ազգային արժէքներ ստեղծել, պահպանել ու պահպանելու են այդ հասարակ մահկանացուները: Հեռու չգնանք, 44-օրեայի ժամանակ ընտրեալ խալից որեւէ մէկի մատից մի կաթիլ արիւն էլ չի եկել, իսկ այդ նոյն հասարակ մահկանացուները հազարաւոր անմեղ գոհեր տուեցին: Յետոյ էլ յաջողութեան հասնելու համար պէտք է լաւ իմանալ պատմափորձը, որը յուշում է, թէ որ խաւերն են միշտ ու բոլոր երկրներում եղել յեղափոխութիւն, ազատագրական պայքար կամ ինչպէս ուզում էք անուանէք, շարժիչ ուժն ու յաղթանակ ապահովողը: Միայն 2018-ի օրինակով առաջնորդուելը հեռու չի տանի, վստահեցնում են: Իսկ ինչ վերաբերում է ձեր անտարբերների մասին առաջ քաշած տարբերակին՝ «մի սպասէք, որ անտարբերները Ձեզ կը միանան, նրանք հազարաւոր պատճառներ կը գտնեն դա չանելու համար, թաքցնելու համար սեփական վախկոտութիւնը», ապա լիովին կիսում են այն: Այդ իրավիճակը կար են մամն է մի սաւանդաբոյրից, որը պարզաբանում է, թէ ինչու թուրքերը դաւաճաններ չեն ունեցել եւ չուներ: Մէկ պարզ պատճառով. հէնց պարզ է դառնում դաւաճանութեան փաստը, անմիջապէս դաւաճանին ֆիզիկապէս վերացնում են, որովհետեւ հասկանում են, որ հակառակ դէպքում նա կարող է հազարաւոր պատճառներ վկայակոչել եւ արդարացնել իր դաւաճանութիւնը:

Այս ամէնը ցուով են գրում, քանի որ տասնամեակների վերջիվարումներով անցած կենսափորձ ունեն, պատմագիտութեան դոկտոր են եւ աւելի քան լաւ հասկանում են, իրաքանչիւր բջիջով զգում են, թէ ինչ ասել է պետականութիւն (բացարձակ արժէք է), ազգային ինքնագիտակցութիւն, համաշխարհային էթնոհամակարգում արժանապատիւ տեղ ունենալ, լեզու, հայրենիք, ընտանիք եւ ոչ մի պայմանով չեն ուզենալ կորցնել դրանք: Հետեւապէս անկեղծօրէն շատ են ցանկանում, որ երկիրս վերափոխուի ու, Աստուած մի արասցէ, յանկարծ չյայտնուի նոր ձեւաւորող աշխարհակարգի լուսանցքում: Դրա համար առաջարկում են բոլոր նրանց, ովքեր փորձում են առաջնորդել ազգին, նախ՝

1. ունենան բոլոր հարցերի պատասխանները, թէ ինչ են ուզում, ինչու եւ ինչպէս,
2. խուսափեն հասարակութիւնն ընտրեալների ու հասարակ մահկանացուների արհեստական եւ վտանգաւոր բաժանումներից,
3. հասարակութեան որոշ շերտերի տարբեր որակումներ (կանաչի ծախողը, սեւագործ բանուորն ու սարերում ոչխար արածեցնողը ձեզանից պակաս չի սիրում Հայրենիքը, իր տունն ու պատիւը) օգտագործելով ու քանահրանքով վերաբերուելու, նրանց խրատեցնելու եւ Ձեր ու նրանց միջեւ պատե՛շներ կառուցելու փոխարէն գնալ դէպի այդ շերտերը, բացատրել հիմնախնդիրներն իրենց բոլոր ծալքերով, համոզել Ձեր ճշմարտացիութիւնը եւ հզօրացնել հայուն հայրենի պայքարողների շարքերը:

Վստահեցնում են միայն այս դէպքում եւ միայն լայն զանգուածների ընդգրկմամբ հնարաւոր կը դառնայ պայքարի յաջողութիւնը: Ամենագէտ չեն: Առտել եւս երբեք չեն յաւակնել վերջնական ճշմարտութիւններ ասելու, սակայն շատ են ուզում, որ իմ ժողովուրդն էլ ապրի խաղաղ, ստեղծագործ աշխատանքով, ունենայ գեղեցիկ ու իմաստահարուտ առօրեայ: Ուզում են նաեւ բոլորիս յիշեցնել, որ մենք ժամանակ եւ իրաւունք չունենք պահը բաց քողնելու...:

ՆՈՒ ԵՈՐՔ ՔԱՂԱՔԸ ԻՐ ՎԵՐԻՎԱՅՐՈՒՄՆԵՐՈՎ

Յատուկ «ՊԱՅՔԱՐ» ին

ՆԵՐՄԵՍ ՊԱՊԱՅԵԱՆ

Բացայայտ ապացոյց է Նիւ Եորքի մասնակի վերագործունը՝ երբ ստուարաբիւ օտարերկրեայ գրօսաշրջիկներ կը տողանցեն բազմամարդ այդ քաղաքին մայրքերուն վրայ, կը խճողեն անոր շքեղ վաճառատունները, կը յաճախեն անհամար ճաշարանները եւ ներկայ կ'ըլլան Broadway-ի աշխարհահռչակ բեմադրութիւններուն:

Քորոնա համաճարակին հասցուցած տնտեսական հարուածը տակաւին իր անդրադարձը կը պահէ ոչ միայն Նիւ Եորքի, այլ բովանդակ Միացեալ Նահանգներու ընկերային-տնտեսական ոլորտներէն ներս:

Նորագոյն տուեալներու լոյսին տակ կը պարզուի, որ վերջին երկուուկէս տարիներուն, աւելի քան 365 հազար նիւ եորքցիներ հրաժեշտ տուած են այս քաղաքին, մինչ կրկին թիւով նիւ եորքցիներ՝ լքելով քաղաքը՝ առժամաբար բնակութիւն հաստատած են անոր արուարձաններուն կամ մերձակայ նահանգներու մէջ:

Հաւաստի աղբիւրներ կը վկայեն թէ Ամերիկայի աշխատատեղերուն եւ պաշտօնատեղերուն միայն 93 առ հարիւրը վերադարձած են իրենց աշխատավայրերը: Նիւ Եորք քաղաքի պարագային, այս թիւը աւելի վատթար է եւ յուսահատեցուցիչ, միայն 35 առ հարիւրը գործի վերադարձած է:

Այսուհանդերձ Նիւ Եորքը վերագտած ըլլալ կը թուի իր հետքն ու կշռոյթը: Համաճարակի վաղորդայնին, աւելի քան 60 միլիոն գրօսաշրջիկներ ժամանած էին Նիւ Եորք՝ միլիառաւոր տուրք ծախսելով: Եթէ օտարերկրեայ այցելուներ՝ ներկայ թափը շարունակուի, կը նախատեսուի աւելի քան 80 միլիոն թուրիստներու այցելութիւնը՝ ապահովելով բազմամիլիոն տուրքի եկամուտ՝ քաղաքի գանձարկղին:

Սակայն, ինչպէս կ'ըսեն, մէկ ծաղիկով գարուն չի գար: Հարագատ նիւ եորքցիներ տակաւին կը տատանուի վերադառնալ՝ յարաբերաբար արդարանալի պատճառաբանութեամբ: Նորընտիր քաղաքապետ Երիք Ատամզ ընտրապայքարի իր արշաւին ընթացքին շարունակաբար հաւաստիացուց նիւ եորքցիներուն, որ իր առաջնահերթ նպատակն է պիտի ըլլար բարելաւել քաղաքին եւ անոր բնակիչներուն ապահովութիւնը: Դժբախտաբար սակայն, մեծ թիւով նիւ եորքցիներ քաղաք գործի չգալու իրենց որոշումը կը վերագրեն այնտեղ տիրող անապահով միջավայրին: Յիրաւի, բռնարարներու եւ ոճիրներու թիւը աստիճանաբար աճած է Նիւ Եորքի մէջ, քաղաքապետ Ատամզի իշխանութեան գալէն ի վեր: Յատկապէս, հանրային փոխադրական միջոցները՝ գետնուղի եւ հանրակարգերը՝ կը մնան գլխաւոր թիրախը անօրէններու: Նոյնիսկ պատահական անցորդներ խոշտանգումի կ'ենթարկուին: Հակառակ տգեղ արարքներու ամէնօրեայ բեմադրութեանց, երբեմն ալ հաճելի պատահարներ կ'արձանագրուին նիւ եորքի առօրեայ կեանքին մէջ: Այսպէս, Ուրբաթ, Յունիս 17, յետմիջօրէին 42-ամեայ մարդ մը, յայտնապէս մտային անհասարակ շոտներէ տառապող, յանկարծ կ'որոշէ բազմազբաղ Washington square park գետնուղիի կայանին երկաթի գիծերուն այցելութիւն մը տալ, երբ գետնուղիները կայան հասած չէին տակաւին երանելի այս անձը՝ յայտնապէս արհամարհելով իրեն սպառնացող վտանգը, ճամբորդներուն ուշադրութիւնը գրաւելու մարմաջէն մղուած՝ կը սկսի երգել եւ պարել: Սարսափաւար ճամբորդները կը ջանան տարհանուել այս անձը վերջ տալու իր խելագար արարքին եւ վեր բարձրանալ երկաթուղագիծի հանգոյցներէն: Ոչ մէկ օգուտ: Գթասիրտ անձեր կը սկսին դրամ նետել իր ուղղութեամբ, քաջալերելու զինք վտանգաւոր գօտիէն դուրս գալու: Սակայն ան կը շարունակէ իր երգն ու պարը: Վերջապէս ոստիկանութիւնը վրայ կը հասնի եւ խելագար այս ողբալի արարածը կ'առաջնորդէ դէպի մօտակայ ոստիկանատունը: Մինչ այդ գետնուղիի կայանին մէջ քառասային վիճակ ստեղծուած էր, գետնուղիները ժամերով յապաղած էին, վատ տրամադրութիւն ստեղծելով հարիւրաւոր ճամբորդներու մօտ, որոնք Ուրբաթ օր կ'աճապարէին միանալ իրենց ընտանիքներուն:

Նիւ Եորքի ընկերային կառոյցի կարգ մը խաւերուն կոյր հակակրօններ ոստիկանութեան եւ դատարաններուն ազատամիտ եւ բարեացական պատիժներու օրէնքը խախտողներու նկատմամբ, պատճառ հանդիսացած են ոստիկանական շարքերուն նօսրացման: Առաւել ըլլալով: Կարգ մը ոստիկաններ կ'առաքուին դատարաններու մարդկայնական վերաբերմունքին, շեշտելով թէ ի՞նչ իմաստ ունի ձեռքաւարկել անօրէն մը, երբ յաջորդ օրն իսկ, դատարանը այդ անձը ազատ պիտի արձակէ, դրամական փոքր տոկոսի մը վճարելով իրեն հետեւանք:

Ներկայիս, Նիւ Եորքի ոստիկանական ոյժը բաղկացած է 34.687 անդամներէ, մինչ այդ թիւը 2019-ին 36.900 էր: Հակառակ այն իրողութեան, որ Նիւ Եորքի ոստիկանները Միացեալ Նահանգներու մէջ գործող ոստիկաններուն ամէնէն բարձր սակը կը վճարուին, հրաժարող կամ կանխահաս հանգստեան կոչուողներուն թիւը կը շարունակէ բարձրանալ: Այս տարեսկիզբէն մինչեւ Մայիս ամսուան վերջաւորութեան 1.500 ոստիկաններ հեռացած են իրենց շարքերէն:

ՌՈՒԲԷՆ ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

Որքան որ իր բնոյթով եւ իմաստով պատերազմը աւելի է, ահռելի եւ անընդունելի, այն երբեք չի դադարել, չի կորցրել իր անհրաժեշտութեան եւ կարեւորութեան աստիճանը, եւ մարդկութեան պատմութեան ողջ ընթացքին ուժեղները միշտ իրենց կամքն են թելադրել: Գաղտնիք չէ, որ մարդկային յայտնագործութիւնների եւ նորարարութիւնների զգալի մասը կատարուել են պատերազմական նպատակով՝ եւ նրա պահանջով մնացած կարծիքները ունայն եւ փուչ խօսքեր են՝ հեքիաթներ: Մէկ բան միտքաբանիչ է, որ ՌՅԺԸ միշտ միեւնոյն տեղում չի մնում եւ մի կողմից միւսը անցնելու հակում ունի ղեկավարների իմաստութեան, բանականութեան եւ հնարամտութիւնից կախումով:

Այդ վիճակը ապրեցինք մենք, երբ իննսունականների փառաւոր յաղթանակներին փոխարինելու եկաւ 44-օրեայ դժոխքը՝ անմեղ զոհերի ողբալի փաստով զանց չառնելով տարածքային եւ նիւթական կորուստները, եւ նոյն դժոխային վիճակը չէ՞, որ առկայ է Ուրբախնայում, երբ այդ բարեկամ համարող երկրի ղեկավարը սատարում էր Ալիեիին, հրճուում եւ շնորհաւորում նրան մեր երկրում տարած յաղթանակի առիթով՝ առանց հաշուի առնելու, որ իր կողքին մօտ հինգ հարիւր հազարանոց հայկական զաւորք է ապրում, որ նրանք՝ այդ հայերը մասնակից են հիւրընկալած երկրի բարգաւաճման ընթացքին, եւ արդի դժուար եւ դժգոյն օրերին 43 հայ զոհ է արձանագրուել:

Ի՞նչ են տարածայնութիւնները մեր եւ այդ երկրի միջեւ, որի հետ սահմանակից չենք: 2014-ին, երբ քննարկուում էր Դրիմը Ռուսաստանին կցելու հարցը ՄԱԿ-ի նիստերի ընթացքին, հայ պատգամաւորը քուէարկեց ռուսների օգտին: Նախ՝ նրանք մեր հիմնական մարտավարական գործընկերն են, ապա մենք մնան խնդիր ունենք Արցախի վերաբերեալ, ուր ազգային ինքնորոշման հանգամանքը առաջնային է եւ մեր քայլը, տրամաբանական լինելով, հաճելի չէր թուացել միւսներին եւ վերջին բախման օրերին Չեչենսի յայտնեց, որ իրենք կողմ են Ատրպէյճանի տարածքային ամբողջականութեանը եւ փոխադարձաբար վայելում են նոյն վերաբերմունքը, ուստի ամէն տեսակի օգնութեան պատրաստ են իրենց համակիրների համար:

Այդպիսով է, որ վտանգաւոր, արգելուած ուկրաինական սպիտակ ֆոսֆորի քուլաները թափուում էին մերոնց գլխին՝ հաճոյք պատճառելով այն Չեչենսուկուն, որ այսօր աշխարհով մէկ օգնութեան կոչեր է անում ռուսական բանակի արարքի դէմ, որ նոյնպէս արդարացի չի կարող համարուել, քանզի ամէն պատերազմ աւելորդ է, երբ կարելի է բանակցութեամբ խնդիր լուծել, միայն թէ, մեր աղէտի ժամանակ աշխարհը խուլ էր եւ համը, մինչդեռ արդի դրութեամբ խառնուել են, թէ ինչ պատիժ կարող են տալ Փոլսին, որ նոյնպէս անբարոյականութեան գազաթնակէտ է, քանի որ իւրաքանչիւրը իր շահերն է փնտռում:

Նոյնը չէ՞ դաւ Վրաստանի պարագային, նաեւ նոյն դերակատարները այլ տրամաբանութեան, մտքի եւ նպատակի կրողն էին Քոստովոյի դէպքում, ցանկանալով կրկին տարրալուծել Մերախայի ամբողջականութիւնը, քանզի նա սկսել էր ազդեցիկ դիրք ունենալ եւ իր ձայնը լսելի դարձնել Եւրոպայում: Կացութիւնը շատերի սրտով չէր: «Երկու չափ՝ երկու կշիռ» սկզբունքը դարերից ի վեր գործել է անխափան եւ ինչո՞ւ ոչ այսօր: Ռ՞Վ է մոռացել 48 տարի առաջ հիւսիսային Կիպրոսի գրաւումը, որ մարդասիրութեան ջատագովները նոյնիսկ չնկատեցին, թէ ի՞նչ է կատարում իրենց քթի տակ: Շատ հեռու չգնանք եւ յիշենք «Կարսի, Պաթումի ու Մոսկուայի խորհրդածողովներ» անունով անպարարութիւններին:

Ցաւայի փաստեր:

Ռուսաստանի, իմա՝ Պոտինի հանդէպ համընդհանուր պատժամիջոցների խաժամուժի մթնոլորտում, երբ այդ երկիրն է մեր միակ վստահելի գործընկերը, ի՞նչ է լինելու մեր վիճակը, եթէ լարախաղացի նման ճիշդ քայլ չանենք, քանզի բոլորի կարիքն ունենք եւ ի՞նչ են լինելու հետեւանքները, եթէ ռուս տնտեսութիւնը անկում ապրի: Հարուածը ուղղակի մենք ենք ստանալու, քանի որ տարեկան մօտ մէկ միլիարդ տուրքի շուրջ գումար են ուղարկում այնտեղ արտագնաց աշխատողները՝ իրենց հայրենաբնակ ընտանիքներին: Իրաւունք ունենք կտրել այն ճիւղը, որի վրայ նստած ենք: Աւելի իմաստուն է լինել զգոյշ, հեռատես եւ խորամանկ: Ի՞նչ այլ ելք ունենք:

Մեր չորս հարեւաններից երկուսը երդուեալ թշնամի են մեզ կլանելու մշտական ցանկութեամբ, միւս երկուսը կեղծ խորթ եղբայրներ, որոնցից դեռ առարկայական ոչ մէկ քայլ ենք տեսած, մնում է, որ մենք մեր ճարը ինքներս գտնենք, միայն թէ այդ հնարարու կարող է լինել, եթէ մեր ներքին յարաբերութիւնները լինեն մարդկային, այլ ոչ այն, ինչ գտնում ենք փողոցներում կամ ԱԺ-ի դահլիճում, որ նման է ակամապատ դաշտի՝ պատրաստ պայթելու եւ հեռու չէ դաւադրութիւն լինելուց: Նման ընդդիմադիր ուժերի ներկայութիւնը՝ չարիքի մեր բաժինն է եւ նման է տապանաքարի՝ օգտակար չէ եւ նետուելիք եւս չէ:

Ասա՛ր, սխալ չէ, որ հասարակութիւնը դարձել է ամբոխ:

Ի դէպ վերջերս հակառուսական նկրտումներ տեղ գտան համացանցի որոշ էջերում, Լաւրովի՝ ռուսական դպրոցների բազմացման ակնարկից յետոյ, որ լուրջի տեղ ընդունելու որեւէ պատճառ չկայ, միայն թէ ջուրը պղտորելու առիթ կամ պատճառ կարող են հանդիսանալ: Նման գրութիւնների կամ ելոյթների հեղինակները երբեմն փոքր կամ գրպանային քաղաքական խմբեր են՝ իրենց անուանելով կուսակցութիւն, որոնք սեփական ցանկութեան մասին անգամ գաղափար չունեն: Ումանք մինչեւ 1829-ի ռուս-պարսկական պատերազմի դրուագ են ցուցադրում «Ճշմարտութիւն» ապացուցելու, մինչդեռ աւելի նուաստացուցիչ է ամօթալի քայլերն են եղել, երբ հայ սպայի կոչումով անձինք թշնամուն տեղեկութիւն են հաղորդել ընդամենը մի քանի տուրքի դիմաց:

Դժուար, շատ դժուար պիտի լինի այս կացութիւնից չոր ու ցամաք, առանց կորուստների դուրս ելնելը՝ Ինչպէ՞ս:

ՄԵԹԻԻՆՈՒՔԱՆՆԵՐ ՎԵՍՆՔ

Իսթանպուլ

ՄԱՇԱԼԵԱՆ ՊԱՏՐԻԱՐԶ ԸՆԴՈՒՆԵՑ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆՑԻՆԵՐԸ

Մեսրոպ Սրբազան Գուժ Գափուի Պատրիարքարանին մէջ ընդունեց Պէյժոլլուի Կեդրոնական վարժարանի շրջանաւարտներն ու ուսուցիչները առաջնորդութեամբ տնօրէնուհի Տիկին Սիլվա Գույումճեանի:

Դամասկոս

ԱՐՄԱՇ ԵՊՍ. ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆ ԸՆԴՈՒՆԵՑ ԹՄՄ-Ի ՏԻԿՆԱՆՑ ՆՈՐԱԿԱԶՄ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

Շաբաթ, Յունիս 18ին, Դամասկոսի Հայոց Թեմի Առաջնորդ Արմաշ Եպ. Նալպանտեան, Ազգային Առաջնորդարանի դահլիճէն ներս ընդունեց Թեքեան Մշակութային Միութեան Տիկնանց նորակազմ վարչութեան անդամուհիները: Սրբազան Հայրը նախ շնորհատեց նորանշանակ անդամուհիները, մաղթելով նորանոր յաջողութիւններ:

Արմաշ Սրբազան բարձր գնահատեց ԹՄՄի բերած ներդրումը գաղութի ազգային եւ մշակութային կեանքէն ներս, եւ օրհնեց Տիկնանց Վարչութեան նորովի ծառայելու յանձնառութիւնը, ի մասնաւորի ներկայ դժուարին պայմաններուն բերումով:

Հանդիպումը առիթ եղաւ քննարկելու կատարելիք ծրագիրները եւ համագործակից նախանձախնդրութեամբ միասնաբար ընթանալու ի շահ ազգային եւ մշակութային կեանքին հարստացման:

Իրան

ԴԵՍՊԱՆ ԱՐՄԷՆ ԱՄԱԳԵԱՆ ԱՅՑԵԼԵՑ ԻՐԱՆԻ ՉԱԲԱՀԱՐ ԶԱՂԱԸԸ

Յունիս 20ին Իրանի Իսլամական Հանրապետութեան մօտ Հայաստանի Հանրապետութեան դեսպան Արսէն Աւագեան եւ առեւտրային կցորդ Վարդան Կոստանեան այցելեցին Իրանի Չաբահար քաղաքը, ուր հանդիպումներ ունեցան քաղաքի նաւահանգիստի եւ ազատ տնտեսական գօտիի ղեկավարութեան հետ:

Քեան հետ, ծանօթանալով ներդրումային եւ միջավայրի կեցութեան հնարաւորութիւններուն:

Հանդիպման ընթացքին քննարկուեցան տարանցիկ փոխադրութիւններու համար ներդրումներ կատարելու հնարաւորութիւնները եւս, ինչպէս նաեւ նաւահանգիստի միջոցով Հնդկաստան-Իրան-Հայաստան առեւտրատնտեսական զարգացումին առնչուող հարցերը:

Շրմեւ

ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԷՆ ՆԵՐՍ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԱԾ ԵՆ ՅԵՏ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՐՏԱՀՐԱՒԷՐՆԵՐԸ

Յունիսի 15-18ին Շրմեւի Էգումենիք կեդրոնին մէջ տեղի ունեցաւ Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդի (ԵՀԽ) Կեդրոնական Յանձնախումբի առաջին հանդիպումը, 2018 թուականէն յետոյ: Հանդիպման օրակարգին մէջ գլխաւոր հարցը ԵՀԽի նոր գլխաւոր քարտուղարի ընտրութիւնն էր:

Յունիս 17ին Կեդրոնական Յանձնախումբի հերթական նիստի ընթացքին, նոր գլխաւոր քարտուղար ընտրուեցաւ Փրեթորիայի (Հարաւային Աֆրիկէի Հանրապետութիւն) համալսարանի Աստուածաբանութեան եւ կրօնագիտութեան ֆակուլտետի ղեկան, Վերապատուելի Դոկտ. Ջերիի Պիլէյը:

Գարեգին Բ. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի օրհնութեամբ ԵՀԽ Կեդրոնական Յանձնախումբի հանդիպման կը մասնակցելին Կեդր. Վարչութեան անդամներ Վիգէն Արք. Այրազեան (ԱՄՆ Հայոց Արեւելեան թեմ) եւ Տիկին Տիանա Ծաղիկեան (Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածին):

Օրակարգին մէջ ներկայացուած այլ հարցերու շարքին Վիգէն Արքազեան ԵՀԽ միջեկեղեցական հանդիպման կրկին բարձրացուց Ատրպէյճանի նախալարձակման հետեւանքով սկսուած 44օրեայ պատերազմի եւ յետպատերազմեան շրջանին հայ ժողովուրդի առջեւ ծառայած մարտահրաւերները:

Գերմանիա

ԱՌԱՋՆՈՐԴ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊՍ. ԻՄԱԽԱՆԵԱՆԻ ԱՅՑԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴԵՍՊԱՆԱՏՈՒՆ

Մերովբէ Եպ. Իսախանեան այցելեց Գերմանիոյ Հայաստանի դեսպանութիւն, ուր հիւրընկալուեցաւ դեսպան Վիքթոր Ենգիպարեանի կողմէ: Հանդիպման ներկայ էր Գերմանահայոց Կեդրոնական Խորհուրդի (ԳԿԽ) վարչութեան նորընտիր ատենակալ Զովնաթան Շալանգեմբերկը:

Դեսպանը եւ Թեմակալ Առաջնորդը շնորհատեցին Յովնաթան Շալանգեմբերկը՝ ԳԿԽ անոր վարչութեան ատենակալ ընտրուելուն առիթով: Մերովբէ սրբազանը Պարոն Շալանգեմբերկը հուսատիացուց, որ Առաջնորդարանը ինչպէս անցեալին, այնպէս ալ այսօր սիրով պատրաստ է փոխշահաւէտ համագործակցութեան՝ ի շահ գերմանահայ համայնքի ընդհանուր նպատակներուն:

Հանդիպման ընթացքին զրուցակիցները քննարկեցին Թեմի, ԳԿԽի, Դեսպանութեան, գերմանահայ մշակութային եւ եկեղեցական համայնքներու միջեւ համագործակցութեան առնչուող հարցեր: Պայմանաւորութիւններ ձեռք բերուեցան համատեղ միջոցառումներու կայացման վերաբերեալ:

Վարշաւա

ԴԵՍՊԱՆ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ - ԱՆՆԱ ՎՈԼՈՒԿՕ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Յունիս 20ին Հայաստանի դեսպան Սամուէլ Մկրտչեան հանդիպեցաւ Վարշաւայի համալսարանի գրադարանի տնօրէն Աննա Վոլոդկոյի: Հանդիպման ընթացքին քննարկեցին երկկողմ համագործակցութեան եւ համատեղ ծրագիրներու հետ առնչուող հարցեր:

Հանդիպման աւարտին Ս. Մկրտչեան Վարշաւայի համալսարանի գրադարանին նուիրեց Սեն Յովհաննիսեանի «Հայաստանի ատլասը» գիրքը:

Լուրեր Ֆրեզնոյէն

ՌԱՍԿԱՎԱՐ ԱԶԱՏԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՉՈՒԹԵԱՆ 100-ԱՄԵԱԿԻ ԵՒ ԹԵՔԷԱՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ 75-ԱՄԵԱԿԻ ՓԱՌԱՇՈՒՔ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Կիրակի, Յունիս 5, 2022 կ.ե. ժամը 1:00-ին, Ֆրեզնոյի հայոթիւնը հոյակապ ձեռնարկով մը տօնեց Ռամկավար Ազատական Կուսակցութեան 100-ամեակը եւ Թէքէան Մշակութային Միութեան 75-ամեակը:

Այդ օր կազմակերպիչ յանձնախումբը գլխաւորութեամբ ՌԱԿ-ի Ֆրեզնոյի Սկրտիչ Աւետիսեան Ակումբի եւ ԹՄՄ-ի Ֆրեզնոյի Մասնաճիւղի Վարչութեան Ատենապետ, բազմակատակ ազգային գործիչ Ընկ. Չոհրապ Աթաբեկեան եւ իր վարչական ընկերները ոչ մէկ ճիգ խնայած էին, այդ ձեռնարկը լուսագոյն կազմակերպելու, ներկաներուն պարգեւելով շատ գեղեցիկ եւ յիշարժան օր մը:

Հայց Առաքելական Ս. Պօղոս եկեղեցոյ մէջ տեղի ունեցած Սուրբ Պատարագէն ետք, կոկիկ բազմութիւն մը սրահ անցաւ ժամը ճիշդ 1:00-ին ձեռնարկին ներկայ գտնուելու համար:

Սոյն տօնակատարութիւնը իրենց ներկայութեամբ կը պատուէին Ս. Պօղոս եկեղեցոյ հոգեւոր հովիւ Արժ. Տէր Եսայի Քհնյ. Պետրոս, որ սեղանի օրհնութիւնը կատարեց, Հայաստանի Հանրապետութեան Ֆրեզնոյի պատուոյ իրաւատու՝ Տիար Պերճ Աբգարեան, ՌԱԿ-ի Կեդր. Վարչութեան պատուոյ անդամ ընկ. Հայկ Լեփեճեան, որ Ամմանէն հիւրաբար Ֆրեզնո կը գտնուէր, ՀԲԸ Միութեան Ֆրեզնոյի Մասնաճիւղի համակերելի ատենապետուհի Գարուն Պոյաճեան, ԹՄՄ-ի ԱՄՆ Արեւմտեան Շրջանի վարիչ քարտուղար ընկերուհի Մայտա Քիրեճեան, ՌԱԿ-ի ԱՄՆ-ի Արեւմտեան Շրջանի Վարչութեան Ատենապետ ընկ. եւ ընկերուհի Խաչիկ եւ Ռոզմէրի Դանոյեանները:

Ընկ. Չոհրապ Աթաբեկեանի բարի գալուստի եւ բացման խօսքէն ետք, հրահրեց ԹՄՄ-ի ԱՄՆ Արեւմտեան Շրջանի վարիչ քարտուղար Տիկ. Մայտա Քիրեճեան վարելու համար այս տօնակատարութեան յայտագիրը: Ընկերուհի Քիրեճեան շատ ջերմ, սիրալիկ եւ բովանդակալից խօսքով մը ողջունեց եւ շնորհաւորեց բոլոր ներկա-

նը, յիշեց ՌԱԿ-ը որ հիմնուած է Հոկտեմբեր 1, 1921-ին: Յարգելի բանախօսը տուաւ մեր կուսակցութեան տարած ծառայութիւնները Ֆրեզնոյի հայ կեանքէն ներս: Մեծապէս արժեւորելով ՌԱԿ-ի եւ ԹՄՄ-ի աշխատանքը եւ Սփիւռքի տարածքին ու մանաւանդ ԱՄՆ-ի ծիրէն ներս:

Փրոֆ. Պարլո Տէր Սկրտիչեան

Խօսք առաւ ՌԱԿ ԱՄՆ-ի Արեւմտեան Շրջանի Վարչութեան Ատենապետ ընկ. Խաչիկ Դանոյեան, ան նաեւ շնորհաւորեց ՌԱԿ-ի Սկրտիչեան Ակումբի եւ ԹՄՄ-ի Ֆրեզնոյի գոյգ վարչութիւնները սոյն տօնակատարութեան առիթով, ըսելով.

«ՌԱԿ-ը Հոկտեմբեր 1, 1921-ին հիմնուեցաւ Պոլսոյ մէջ, անկէ մի քանի ամիս ետք Ֆրեզնոյի մէջ կազմուեցաւ ՌԱԿ-ի մասնաճիւղը: Այս մասնաճիւղը Ֆրեզնոյի հայ կեանքին բարախուն սիրտը հանդիսացաւ: Այդ տարիներուն ՌԱԿ-ը եւ հայ ժողովուրդի առասպելատիպ հայրուկապետ Չորավար Անդրանիկին հետ, որ այդ օրերուն Ֆրեզնո կ'ապրէր, հինգ-վեց մեծ հանգանակութիւններ կազմակերպեցին ի նպաստ Հայաստանին: Ֆրեզնոյի հայ գաղութի կազմակերպման, ձեւաւորման գործին մէջ ՌԱԿ-ը մեծ դեր ունեցաւ Հայց. Առաքելական Եկեղեցոյ Արեւմտեան Թեմի հիմնադրութեան մէջ, «Նոր Օր» շաբաթաթերթի հիմնադրութեան մէջ, որ այս տարի Հոկտեմբերին այս քերթին 100-ամեակը պիտի տօնուի եւ ԹՄՄ-ի հիմնադրութեան ու սուրբ ծառայած ծառայութիւններուն մէջ», ըսաւ ընկ. Դանոյեան, որմէ ետք ընթերցեց ՌԱԿ-ի Արեւմտեան Շրջանային Վարչութեան շնորհաւորական գիրը ուղղուած ներկայ հանդիսականներուն եւ կազմակերպիչներուն:

Պաշտօնական խօսքերէն ետք, սկսաւ արուեստի անմման հրավառութիւն մը, Լուս Անճելըսէն հրահրուած երկու տաղանդաւոր արուեստագէտներու աստուծոյ վարպետ Նունէ Աւետիսեանի եւ սփրանօ Անահիտ Ներսիսեանի ընկերակցութեամբ շնորհաշատ դաշնակահարուհի՝ Նայիրա Ծահուպարեան:

Սօս մէկ ու կէս ժամ այս հրաշք արուեստագէտները իրենց ասմունքով ու երգով հմայեցին ներկայ հանդիսականները: Հայ գրականութեան գոհարները այնպիսի վարպետութեամբ ներկայացուեցան, ժողովուրդին հոգին ու միտքը խռովեցին: Իսկ կատարուած երգերու փունջը՝ Անահիտ Ներսիսեանի կատարողութեամբ պարզապէս հոգեթով էին: Քանի մը երգ երգելու հրահրուած եւ քանի մը բանաստեղծութիւններ ասմունքելու այս գոյգ արուեստագիտուհիները, ինչպէս ըսինք մէկ ու կէս ժամ անդադար ասմունքեցին ու երգեցին եւ ամէն կտորէ ետք, ժողովուրդը չէր ուզեր բաժնուիլ այս արուեստագէտները, արժանացնելով անոնց յոտընկայս, որոտընդոտ եւ խելախել ծափահարութեանց:

Ստաւորապէս ժամը 4:30-ին ժողովուրդը ակամայ բաժնուեցաւ սրահէն այս յիշարժան ու պատմական ձեռնարկէն, քիչ մը աւելի հայացած եւ հպարտացած իրենց ազգային ծագումով:

Ջերմօրէն կը շնորհաւորենք ՌԱԿ-ի Ֆրեզնոյի Սկրտիչ Աւետիսեան Ակումբի եւ Թէքէանի Ֆրեզնոյի Մասնաճիւղի վարչականները այս ձեռնարկին համար, բոլորին ըսելով Չեր վարձքը կատար:

ԽԱՉԻԿ ԴԱՆՈՅԵԱՆ
Լուս Անճելըս

Խմբակային

ները այս տօնակատարութիւնը համար: Ան իր ուրախութիւնը յայտնեց, որ առաջին անգամ ըլլալով կ'այցելէ այս պատուական գաղութը: Ապա յիշելէ ետք Թէքէան Մշակութային Միութեան եւ ՌԱԿ-ի վիթխարի գործերը ու ծառայութիւնները հայ ժողովուրդի կեանքին մէջ, ըսաւ. «Որպէս ԹՄՄ-ի վարիչ քարտուղարուհի եւ ամէն օր կապի մէջ պիտի ըլլամ Ձեզի հետ, եւ Դուք ալ պատրաստ եղէք Չեր շարքերը եւ անդամները եւ բազմացնելու համար, եւ ձեռք ձեռքի տուած շատ մը ծրագիրներ պիտի իրագործենք միասին»: Ապա ընկերուհին աւելցուց, ըսելով «կոչ կ'ուղղեմ բոլորիդ ալ, ով որ գաղափար մը, ծրագիր մը, փափաք մը ունի իր մտքին մէջ, թող ներկայացնէ զայն Ֆրեզնոյի վարչութեան»:

Եւ յուրախութիւն բոլոր ներկաներուն ընկերուհի Մայտա Քիրեճեան յիշեց թէ «ներկայիս Լուս Անճելըսի մէջ երեք մասնաճիւղեր ունինք, որոնք աշխուժօրէն կը գործեն, ունինք նաեւ երիտասարդական նուագախումբ մը, մենք խորապէս կը հաւատանք, որ մեր երիտասարդները մեր ապագան են»:

Ապա հրահրուեցաւ օրուան գլխաւոր բանախօսը, Ֆրեզնոյի նահանգային համալսարանի հայկական բաժնի վարիչ Դոկտ. Պարլո Սարկաւազ Տէր Սկրտիչեան, յարգելի բանախօսը, որ Ֆրեզնո ծնած է եւ ինքնաշխատութեամբ հայերէնը սորված է, շատ գեղեցիկ հայերէն եւ անգլերէն լեզուներով ներկայացուց ՌԱԿ-ի անցեալը, սկսելով 1885-ին Վանի մէջ հիմնուած Արմենական Կուսակցութենէն եւ անոր շարունակութիւնը:

Երեւան

ՃՈՒՅԱԶԱՆՂԵՍ ՆՈՒԻՐՈՒՄԸ ԲԱՇՆԱԹԱՂԻ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒՆ

«Թէքէան Կեդրոն» հիմնադրամի եւ Յովհ. Թումանեանի քանդարանի համագործակցութեամբ՝ Թէքէան կեդրոնում Յունիսի 15-ին բացուեց լրագրող, լուսանկարիչ, արցախեան ազատամարտիկ Չոհրապ Ընթրյեանի «Հայկական Քաշաթաղ» խորագրով լուսանկարների ցուցահանդէսը: Ներկայացուած են հեղինակի տարբեր տարիների աշխատանքներ, որոնք արտացոլում են հայկական Քաշաթաղի յուշարձանային ժառանգութիւնը՝ վանքեր, ամրոցներ, խաչքարեր, կամուրջներ ու ժայռապատկերներ:

«Թէքէան Կեդրոն» հիմնադրամի տնօրէն Արմէն Ծուլիկեանի խօսքով՝ ցուցահանդէսն ինքնին շատ զգացմունքային ու խօսուն է, նոյնիսկ ուղերձ է՝ գնահատել, արժեւորել, պահպանել այն, ինչ ձեռք է բերուել հայ մարդու քրտինքով ու շատ քանախարհիւնով՝ ազգային ժառանգութիւնն ու արժէքները, այդ թում մարդկանց, որոնք ապրում ու արարում են յանուն հայրենի-

քի: «Այս քարէ նմոյշները հայի ծագման, գոյութեան ու ինքնութեան վկայութիւններն են մեր բուն հայրենիքի տարածքներում: Չզատաւարու, սրափուելու ուղերձ է մեզ, մեր սերունդներին՝ տէր կանգնել մեր մշակոյթին, պատմութեանն ու հայրենիքին: Մենք պարտաւոր ենք վերադառնալ...», - յաւելեց Ա. Ծուլիկեանը:

Յաւօք, լուսանկարներում պատկերուած Աղաւնոյ գետի աւազանն իր պատմամշակութային յուշարձաններով ներկայումս գտնուում է քննաճար տիրապետութեան տակ:

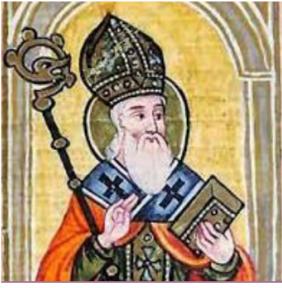
Յովհ. Թումանեանի քանդարանի տնօրէն Անի Եղիազարեանը յիշեցրեց, որ «Հայկական Քաշաթաղ» ցուցահանդէսն առաջին անգամ ներկայացուեց էր 2021թ. բանագրանի «Եօթը սարի ետեւում...» հայրենաճանաչողական-գիտակրթական մրցոյթ-փառատօնի շրջանակում եւ նուիրուած էր Բերձորի ազատագրման 29-ամեակին: Յուցահանդէսը եւս մէկ առիթ է ներկայացնելու ու ճանաչելի դարձնելու Քաշաթաղը, քանի որ համաձայն Թումանեանի խօսքի՝ այն, ինչ չենք ճանաչում, պահպանել չենք կարող:

Թէքէան կեդրոնում «Հայկական Քաշաթաղ» ցուցահանդէսը կը շարունակուի մինչեւ յունիսի 30-ը:

Չոհրապ Ընթրյեանը 2010թ-ից Քաշաթաղի շրջվարչակազմի «ՄԵՐԱՆ» պաշտօնագրերի գլխաւոր խմբագիրն է: Աւարտել է եպի բանասիրական ֆակուլտետը: Աշխատել է Մասիսի շրջանի դպրոցներում որպէս հայոց լեզուի եւ գրականութեան ուսուցիչ, Երեւանի Պետական Համալսարանի «Երեւանի համալսարան» պաշտօնաթերթի խմբագրութիւնում որպէս պատասխանատու քարտուղար, ԼՂՀ Քաշաթաղի շրջանի ԿԸ ՄՍԷ վարչութիւնում որպէս առաջատար մասնագէտ, այնուհետեւ՝ նոյն վարչութեան պետի տեղակալ:

1989-1994թթ. մասնակցել է ՀՀ եւ Արցախի սահմանների պաշտպանական-ազատագրական մարտերին, նաեւ հանդէս է եկել ՀՀ լրատուական միջոցներով: Պարգեւատրուել է հայաստանի Պաշտպանութեան Նախարարութեան «Գարեգին Նժդեհ», «Անդրանիկ Օզանեան» գերատեսչական մետալներով, Արցախի Հանրապետութեան «Մարտական ծառայութիւն» մետալով, «Վաշագան Բարեպաշտ» շքանշանով, ՀՀ ԿԳ նախարարութեան Ոսկէ յուշամետալով եւ պատուոգրերով, ԼՂՀ կառավարութեան պատուոգրով, ՀՀ ԵԿԿ յուշամետալով, ՀՀ ԵԿԿ «20-ամեակ» մետալով, «Յատուկ գնդի» պատուոգրով, ԱՀ վարչապետի «Յուշամետալ»-ով: 2022թ. մայիսին ԱՀ լրագրողների օրուայ առթիւ ԱՀ նախագահի կողմից արժանացել է «Երախտագիտութիւն» մետալի:

ՎԱԽՃԱՆՄԱՆ 850 ԱՄԵԱԿ ՍՈՒՐԲ ՆԵՐՍԷՍ ՇՆՈՐՀԱԼԻ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ (1102-1173)

Երրորդ Միաուր Վարդանանց «Նորահրաշ Ղսակաւոր», «Ներսէսի Երգ» 10 Սկզբնատառերով

Բ. Յատուկ «ՊԱՅՔԱՐ»-ին

ԴՈԿՏ. ՋԱՌԷՆ Ա ԹՀՆՅ. ԱՐՁՈՒՄԱՆԵԱՆ

Վարդան Մամիկոնեան Զօրավարի առաջնորդութեամբ կ'ընթանայ գեղահիւս սոյն շարականը 451 թուականի ազգային եկեղեցական հերոսամարտը երգելով դարերէ ի վեր անկորուում եւ անկորուստ, ահա հազարաւոր սերունդներէ ի վեր: Հայաստան աշխարհի առաջին պետութիւնը եղաւ որ պաշտպանեց Քրիստոնէութիւնը այնքան կանուխ՝ հինգերորդ դարուն: Տաս տուներէ բաղկացած այս շարականը, հետեւելով Հայրապետի անուան առաջին գիրքուն, նուիրուած է Վարդան Զօրավարի եւ իր ութ զօրավարներուն ու նահատակեալ 1036 զինուորներուն, ըստ հետեւեալին:

Նորահրաշ առաջին տունը նուիրուած **Վարդան Քաջ Նահատակին** Երկնաւոր երկրորդ տունը՝ **Խորեն Խորհրդակահին** Բենական երրորդ տունը՝ **Քաջն Արտակին** Սրբափայլ չորրորդ տունը՝ **Աստուածափորն Ընծայեալ Հնայեակին** Էական հինգերորդ տունը՝ **Տաճատ Զարմանալիին** Ստացեալ վեցերորդ տունը՝ **Վահան Ընտրեալին** Ի Հոտ Անուշ եօթներորդ տունը՝ **Արսէն Յանկալիին** Երկուրորդ չարագատօք ութերորդ տունը՝ **Նախակարայեան Գարեգինի** Բամկական իններորդ տունը՝ **Հազար Երեսուն եւ Վեց Վկայից** Գոհութեամբ տասներորդ տունը՝ **Հայաստանեայց Եկեղեցիներուն:**

Ինչպէս կը տեսնուի շարականը կը սկսի Քաջն Վարդանով եւ կ'արտի Հայաստանեայց Եկեղեցիներով հաստատելու համար ազգին ու եկեղեցիին հարազատ միութիւնը, մէկը միւսով զօրացած ու պաշտպանուած: Աւարայրի ճակատամարտը կը մերժէր կրակի պաշտամունքը՝ «արեան հեղմամբ»: Պատմութեան մէջ առաջին դիմադրութիւնը եղաւ զոր այնքան գեղահիւս երգեց Շնորհալի Ներսէս Հայրապետ: Զօրավարներուն մէջ կը բացակայի **Ներսէս Քաջ քերունին** զոր կը յիշեն Եղիշէ եւ Լազար Փարպեցի ժամանակակից պատմիչները որպէս բաժնեկից ճակատամարտին:

Ղեկնողեանց Քահանայից Ծարականը «Որ Յառաջագոյն»

Ներսէս Շնորհալի Ղեկնողեանց Քահանայից նուիրած է վեց համարնոց սոյն շարականը գլխաւորութեամբ **Յովսէփ Հողոցմեցի Հայոց Կաթողիկոսին** (440-454): Աւարայրի ճակատամարտին մասնակից դարձած էին Ղեկնող Երէցի առաջնորդութեամբ Մուշեղ, Արշէն, Սամուէլ քահանաները, եւ երկու սարկաւազներ՝ Քաջաջ եւ Արրահամ: Յիշեալ հոգեւորականները կրուի դաշտին վրայ չէին ինկած, այլ յաղթական մնացած էին ողջ, մինչեւ երեք տարի ետք, 454 թուին, երբ Պարսից արքայէն Տիգրան մայրաքաղաքը կանչուեցան դաւադրաբար յաւելեալ քննութեանց համար ուր եւ բոլորը, կաթողիկոսէն մինչեւ սարկաւազ, նահատակուեցան: Ծարականը կը յիշատակէ որ Յովսէփ Կաթողիկոսն ու Ղեկնող Երէցը «լուսաւորեցին քաջ ու անվեհեր զինուորները պատերազմի դաշտին վրայ»:

«Անճառելի Բանդ Աստուած»

Սոյն շարականով, այբենական տաս գիրերու յօրինումով, մէջընդմէջ մնացեալ բոլոր գիրերու ճարտար շարադրանքով, Ներսէս Շնորհալի Հայրապետ վերոյիշեալ եօթ նահատակ հոգեւորականներու գովքը կը հիւսէ, յիշելով Ղեկնող Երէց որպէս «բոլորին մէջ ամենէն լուսատու Վարդապետը» որ խրատեց իր ընկերները իմաստութեամբ ենթարկուիլ չարաղետ հրահանգին ու «մարտիրոսանալ կամաւորապէս»: Շնորհալի սիրած «սիրոյ կրակ» բացատրութիւնը յաճախակի կրկնուած է նաեւ հոս այս շարականին մէջ որպէս «Մուրբերուն մէջ բոցավառ կրակ» որուն շնորհիւ զիրար քաջալերեցին կամաւորապէս դիմել մահուան ու մարտիրոսանալ: Ծարականի վերջաւորութեան Յովսէփ Հողոցմեցի Կաթողիկոս կ'ըլլայ առաջինը «որ իր մահուան դիմեց որպէս գլուխն ու հովապետը իր աշակերտներուն»:

Չորրորդ Միաուր

Արեւագալի, Խաղաղականի եւ Հանգստեան Ժամերը

Արեւագալի Ժամը

Ներսէս Շնորհալի ի նորոյ գրած ու խմբագրած է Արեւագալի Ժամը զայն ամբողջութեամբ նուիրելով ԱՇԽԱՐՀԻ ԼՈՅՍ ԲՐԻՍՏՈՍԻՆ, նպատակ ունենալով բանալու նաեւ ՃԱՆԱՊԱՐՀը դէպի լոյս, զայն գտնելու Մուրբ Երրորդութեան եւ Եկեղեցւոյ Մուրբերու միջնորդութեամբ: Մարտիրոսներ, կամաւորներ, ճգնաւորներ կոչեցուցին նոյն նպատակով արեւելքէն արեւմուտք, հիւսիսէն հարաւ, արեւի պաշտամունքէն երգով ու նոյն բառամբերով վերադարձնելու ժամանակակից արեւորդիք որոնք արեւը կը պաշտէին, վերադարձ դէպի Արդարութեան Արեւակը Քրիստոս: Ներսէս Շնորհալի Հայրապետի օրով արեւորդիներ կային որոնք հեռացած էին Քրիստոսի հարազատ պաշտամունքէն ու արեւը կը պաշտէին: Իմ կարծիքով Հայրապետը իրենց լեզուով դարձի բերաւ զանոնք Արեւագալի Ժամը հնչեցնելով:

Այս հիմամբ Արեւագալի Ժամերգութիւնը արեւակէն դէպի աղբիւրը լոյսին առաջնորդող ճանապարհը եղաւ: Ինչպէս մեր առօրեայ կեանքին ընթացքը, որ խաւարի եւ մութի ենթակայ է եւ լոյսի կարիքը ունի, իր ճանապարհը կը փնտռէ խաւարէն հեռանալով: Լոյսի ընթացքը Աւետարանն է որուն հետեւեցան Մուրբեր ինչպէս Շնորհալի Հայրապետ անթաքոյց երգեց: Հարկ է նկատի ունենալ նաեւ կարեւոր այն կէտը զոր Հայրապետը յստակ կերպով կը բնորոշէ, թէ Մուրբերը չեն պաշտուիր այլ միայն կը պատուուին, վասնզի պաշտամունքը յատուկ է միայն Աստուծոյ:

Խաղաղական Ժամը

Շնորհալի հեղինակն է նաեւ Խաղաղական Ժամերգութեան ուր գետեղած է սաղմոսներ, եւ միայն սաղմոսներ, ամբողջ Աստուածաշունչէն, եզակի առաջին դմբով ըղձանքներ եւ աղօթքներ: Ընտրուած լայնածաւալ սաղմոսները օրհներգութեան, երկիրի, փրկութեան, ներդրեան, աստուածային արդարութեան

եւ ողորմութեան, ինչպէս նաեւ հրաշագործութեանց, զոյնմի, պատարագի եւ խաղաղութեան անվերջ ըղձանքներ են, ինչպէս, «Ուրախացաւ սիրտս, լեզուս ցնծաց ու մարմինս յոյսով ապրեցաւ, եւ կամ դէպի Քեզ կեանքիս ընթացքը ի սպառ լեցուց զիս ուրախութեամբ քու վայելուչ քաղցրութեան շնորհիւ»: Ի վերջոյ սաղմոսներգուին ջերմեռանդ հաւատքը հոգիի խաղաղութեամբ կ'արտայայտուի երբ կը գոչէ «Աստուած դուն դարձեալ պիտի ապրեցնես զմեզ եւ քու ժողովուրդը քեզմով պիտի ուրախանայ»:

«Շնորհեա մեզ, Տէր»

Ինքնատիպ է այս երգը իր աղերսագին եւ կուռ բովանդակութեամբ զոր Շնորհալի Հայրապետ երգեց բոլորովին տարբեր շեշտադրութեամբ որուն կորիզը անշուշտ խաղաղութիւնն է «ամենայաղօ զօրութիւն զգեցած» Մուրբ Խաչով: Խաչի զօրութեան կողքին զայն կամուկին կրողին Բեթղեհէմի Մանկան Էմմանուէլ կոչումն է, «զի Աստուած ընդ մեզ է» քարգմանութեամբ, քանզի այդ անունն իսկ կը նշանակէ «Աստուած մեզ հետ»: Շնորհալի զայն կը յանկերգէ շարունակաբար ու կը հասնի «քանզի մանուկ ծնաւ մեզի, որդի տրուեցաւ մեզի»:

«Նայեաց սիրով Հայրոց գրած»

Խաղաղական Ժամու հիմնական շարականն է այս Շնորհալի կողմէ իր անուան «Ներսէսի Երգ» սկզբնատառերով որուն կորիզը կը կազմէ Փրկիչ Յիսուսի կեանքն ու անոր Աւետարանը որպէս Լոյս Աշխարհի: Նախ կ'աղերսուի Հօր սիրոյ դմբը դէպի արարչութիւնն ու տկար արարածները որպէս պահապան եւ օգնութիւն: Ապա սրտի աչքերուն լոյս կը խնդրուի Արարչագործութիւնը վկայակոչելով ընդմիշտ, զայն կապելով նորոգեալ ստեղծագործութեան հետ նորոգելով հաւատացեալին միտքն ու հոգին: «Լոյս»ը տիրապետող է միշտ Շնորհալի կենսունակութեան մէջ որպէս «ճառագայթ իմանալի» եւ «սիրոյ հուր» որոնք պիտի մաքրագործեն սրտի խորհուրդները եւ փոխարեն գիտութեան լոյսով փայլեցնեն զանոնք:

Խաղաղական Ժամու այս պահուն կը մէջբերէ երկարապատում թիւ 118 Մաղմուր որ անձնական հանգամանք կը կրէ թուելով անհատին տկարութիւններն ու դիմադրութիւնը, Տիրոջ պատուիրաններուն հանդէպ զգոյշ մնալու կարիքը, խոստովանանքի եւ ուղղութեան գալու անհրաժեշտութիւնը, ձայնակից դարձնելով հաւատացեալը իր շրթները պատմելու Տիրոջ կամբը:

«Տարածեալ ձեռք ընդ ձեռաց»

Առանձին կ'անդրադառնամ Այսօր Անճառ շարականի վերջին վեցեակին ուր Շնորհալի Հայրապետ բանաստեղծօրէն Քրիստոսի խաչելութեամբ կեզրաբանէ Տիրոջ կեանքի եւ մահուան կամուրջը եղող ձեռքերու եւ ոտքերու փոխանցումը «ընդ» (փոխարէն) շողկապով եւ հրաշալի կերպով: Խաչելութեան պատկերը աստուածաբանօրէն կը քննարկէ հասնելու համար Եկեղեցւոյ հիմնադրութեան այնքան իմաստալից քայլերով՝ ժառանգորդ դարձնելով Քրիստոսի հետեւորդները գործով եւ կեանքի օրինակով:

Հայրապետին հիմնական իմաստը այն եղած է որ Տիրոջ Խաչին քամուած ձեռներն ու ոտները կեանքի կը վերածուին որքան ատեն որ անոնց փոխարէն հաւատացեալներու ձեռքերն ու ոտները, մանաւանդ «ընթանալեաց» (քալող) ոտքերը կը փոխարինեն Իր ոտներն ու ձեռքերը: Քրիստոսի կեանքը Խաչի ճամբով կը վերակերտուի իր թողած մեծագոյն ժառանգով՝ Եկեղեցիով, որ սպորող եւ գործող Մարմինն է նոյն Քրիստոսի: «Ընդ» շողկապը յաճախ կ'երեւի այս վեցեակին մէջ երբ մանաւանդ «կեանք ընդ մահու փոխարկելով» կ'ըսէ ու կը ճշդէ թէ կեանքը մահուան փոխարէն պիտի տիրէ մեր մէջ:

Ակնարկելով Խաչելեալ Քրիստոսի կողէն թխած արեան եւ ջուրին, երբ գեղարդով կողէն խոցեցին, Շնորհալի Հայրապետ կը կնքէ Եկեղեցւոյ հիմնադրութիւնը երկու կարեւորագոյն Խորհուրդներու հաստատմամբ՝ ջուրով Սկզբնութիւն եւ արեամբ Մուրբ Հաղորդութիւն (Պատարագ): Այս ձեռով Խաչը կը դառնայ սուրբ խորան եւ Խորհուրդներն ալ կենսատու ներգործութիւն:

Շարունակութիւն -2

Կլէմէյլ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴԱՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ...

(Շարունակուած 2րդ էջէն)

Նիկոլ Փաշինեան եւ իր շրջանակը այսպիսի միջոցներով հաշուեյարդար կը կատարեն իրենց հակառակորդներուն կամ իրենց չենդարկուողներուն դէմ:

Այսպիսի խաղաղանքի մը գոհ դարձած է վերջերս Կորին Ներսիսեանը, որ Շենգաւիթի վարչական շրջանի դատախազի տեղակալն է: Անոր դէմ կատարուած է կաշառքի ամբաստանութիւն: Երբ տակաւին չեն ատարած դատական գործարքները, արդէն պալատական մամուլը կատարած է իր զարկերի գործը, ենթական առնչելով Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին հետ, որուն եղբորորդին է ամբաստանեալը:

Նիկոլ Փաշինեանի թերթը՝ «Հայկական Ժամանակ»ը, որուն խմբագիրը վարչապետին կիցն է՝ Աննա Յակոբեան, չբաւականանալով լուրը հաղորդելով՝ ամբաստանեալի կողքին հրատարակած է նաեւ կաթողիկոսի նկարը. լրագրական անպարկեշտութեամբ բնութագրելը այս երեւոյթը՝ նուազագոյնն է:

Ռուսաստան եւ Վրաստան կը բարձրացնեն եկեղեցիին եւ կրօնապետին վարկը, այդ ձեռով իրենց հեղինակութիւնը կը տարածեն հաւատացեալներու զանգուածներուն վրայ. մինչդէռ մեր «յեղափոխական» իշխանութիւնը, առաջին օրէն պայքար բացած է Ս. Էջմիածնի եւ անոր Հայրապետին դէմ, կերպով մը կտրելով իր նստած ճիւղը:

Այո, պէտք է բարեփոխուի դատական համակարգը: Եւ Չահանկիրեանները պէտք է որկուին «ճեհեհեհեհ» (դժոխք), իսկ անոնց վերադասները ...:

ՆԵՆՍԻ ԳՐԻԳՐԵԱՆԻ ՀԱՇՎԱԳԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆԻՒԹՎ

“ԶԱՎԷԼ” ԱՆԳԼԵՐԵՆ ՎԵՊԸ

Յատուկ «ՊԱՅՔԱՐ»-ին

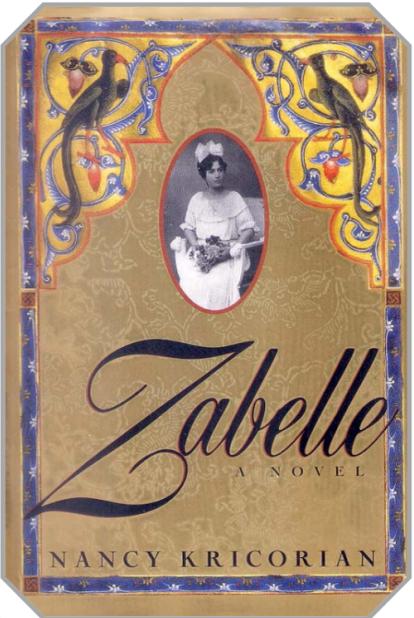
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԻՍԿԱՀԱՏԵԱՆ

Չապել Պոյաճեան Չաղացականեան Հայասպանութենէն վերապրած կին մըն է, որ կ'ապրէր Ամերիկայի Ուոթըրթաուն քաղաքը: Հայոց Յեղասպանութենէն վերապրողներէն շատերը յետցնցումներու եւ կամ հոգեցընցումներու ենթակա եղած են իրենց կեանքի ընթացքին: Անոնցմէ որոշներ մաեւ անձնասպանութեան միջոցով վերջ դրած են իրենց տառապանքին:

Չապել Պոյաճեան Չաղացականեանի կեանքի ողիսականը վէպի ձեւով կը նարկայացնէ Նենսի Գրիգորեան իր անգլերէն “Չապել” վէպով (Nancy Kricorian, “Zabelle A Novel”, The Atlantic Monthly Press, N. Y., 1998, 239 pages), որ միեւնոյն ժամանակ հրատարակուած է նաեւ Գանատայի մէջ:

Տիկին Չապել Պոյաճեան Չաղացականեան 75 կամ 76 (“ոչ ոք գիտէր անոր ճիշդ տարիքը” - Ն.Գ.) տարեկանին Մեսեչուսեց նահանգի Ուոթըրթաուն քաղաքի իր տան մէջ հոգեցնցումներէ կը տառապէր, յառաջացեալ տարիքին իր հոգեկան ու ֆիզիքական հանգիստը կ'ուզէր գտնել: Յաճախ Աստուածաշունչ կը կարդար, սակայն եւ այնպէս, տեսնելէ ու ապրելէ ետք Հայասպանութեան արհաւիրքը, ան նոյն սարսափը կ'ապրէր յետցնցումներով եւ օրուան մէջ քանի մը անգամ կը բացազանչէր. “Թուրքերը կու գան... պիտի սպաննեն մեզ” արտայայտութիւնը:

Չապել Պոյաճեան ծնած է Հաճըն 1908-ին (անոր ծննդեան ճիշդ թուականը յայտնի չէ- Յ.Ի.): Նախքան Հաճընի բռնագաղթը 1915-ին, Չապելի հայրն ու հօրեղբայրը Օսմանեան բանակ կը տարուին ու ալ չեն վերադառնար: Հաճընի բոլոր հայերը կը բռնագաղթուին դէպի հարաւ: Չապել, մայրը եւ եղբայրը իրենց գերդաստանին հետ ճամբայ կը հանուին: Երբ կարաւանը սուրիական անապատները կը մտնէ, Չապելի եղբայրը կը մահանայ, իսկ մայրը կը հիւանդանայ: Չապել իր մօրը հոգ կը տանի շաբաթներով: Դառն օրեր անցընելէ ետք մայրն ալ կը մահանայ ու Չապել միմակ կը մնայ:

Չապել Պոյաճեան Ռաս-ուլ-Այնի մէջ իրեն տարեկից եօթը տարեկան հաճընցի ընկերուի մը կը գտնէ Արսիմ անունով եւ ընկեր մը՝ Սարգիսը: Անոնք երեքը միասին կը շրջին հոս ու հոն օրուան ապրուստը ճարելու համար: Երբ անգլիական բանակի գումարտակ մը Հիւսիսային Սուրիա կը մտնէ, անգլիական իշխանութիւնները հայ որբերը կը հաւաքեն եւ Պոլսոյ թրքական որբանոցները կը դրկեն, որոնց մէջ ի շարս այլոց Չապելը, Արսիմն ու Սարգիսը:

Զանի մը տարի ետք Չապել թուրք ընտանիքի մը սպասարարութեան կը տրուի՝ այդ ընտանիքի անդամները թէի իր հետ ազնուօրէն կը վարուին, սակայն հայ որբահաւաքները տեսնելով Չապելը թուրքի մը տունը՝ թրքաճալու վտանգի ճամբուն վրայ, անմիջապէս կ'ազատեն զայն եւ բարեբաստիկ պայմաններու տակ՝ ան Տէր Ստեփանեան մականունով հայ ազնուական գոյգի մը որդեգիրը կը դառնայ:

Չապել երբ տասնըվեց տարեկան կ'ըլլայ, Պոլիս գտնուող ամերիկահայ Թորոս Պոյաճեանի մայրը զինք տեսնելով կը փափաքի իր տղուն հարս առնել: Բոլորը կը յօժարին ու Չապել կ'ամուսնանայ Թորոսի հետ եւ Ա.Մ.Ն., Պոսթընի մօտ Ուոթըրթաուն քաղաքը կը հաստատուի ամուսինին հետ:

Իր կեանքի ամբողջ ընթացքին, Մեծ Եղեռնի արհաւիրքը ճաշակած Չապել կէս քուն կէս արթուն վիճակով հոգեցնցումներէ կը տառապի, անհանգիստ երազներ կը տեսնէ: “Անապատին մէջէն կը քալէի դէպի մօրս վրանը, ձեռքիս գաւաթ մը ջուր, որ մօրս կը տանէի: Արեւը շատ կիզիչ էր ու փայլուն: Աւազը ոտքերուս տակէն կը փախչէր... Երբ վրանին մօտեցայ “Մայրիկ” կանչեցի: Պատասխան չկար... Վազել փորձեցի... բայց սահեցայ: Հասայ վրանին... Մայրս չկար... (էջ 39), Չապել այսպէս կը պատմէ իր մէկ երազը: Ան իր գաւակներուն եւ թռռներուն քով, ԱՄՆ-ի Ուոթըրթաուն քաղաքին մէջ իր մահկանացուն կը կնքէ 1969-ին: Այսպիսով անոր տառապանքը վերջ կը գտնէ:

“Չապել” վէպը Նենսի Գրիգորեանի առաջին գործն է, որ մարդկային ցաւերով յորդառատ է ու դիւրական: Անիկա պատմում է հայ կնոջ մը կեանքին որ կ'երկարի մանկութենէն մինչեւ ծերութիւն, մինչեւ մեր ժամանակները: Հեղինակը կը յաջողի քերթողական ոճով եւ աշխոյժ արձակով պատմել տառապած հայ կնոջ մը կեանքը, որ առընչուած է զանազան նկարագրի տէր իսկական տիպարներու եւ որ կ'արժարժէ հայ կնոջ մը ոչ սովորական կեանքին յուշերը, Օսմանեան Պետութեան մէջ Չապելի մանկութեան մասին, երբ ան կը բռնագաղթեցուի 1915-ին եւ կը թափառի սուրիական անապատներուն մէջ սովահարութեան վտանգին տակ, շատ մօտեցաւ մահուան դռներուն:

Գրող Նենսի Գրիգորեան

Նենսի Գրիգորեան “Չապել” վէպի վերջին գլուխին մէջ յետադարձ պնդարկով կը նկարագրէ Չապելի հօր եւ մօր իրար ծանօթացումը, անոնց սիրահարութիւնը՝ հակառակ միայն մէկ անգամ տեսնուելու առթիւ, տիրող պայմանները եւ մտայնութիւնը, ապա անոնց ամուսնութիւնը՝ քսաներորդ դարու սկիզբը: Այդ նկարագրութիւնը կը ցոյցանէ Հաճընի եւ անոր հայ բնակչութեան նիստ ու կացը, սովորութիւններն ու աւանդույթները: Հեղինակը Ամերիկա ծնած ըլլալով հանդերձ, լատինացի ըմբռնած ու ներկայացուցած է իրմէ կէս դար առաջ եղած հայ ժողովուրդի եւ անոր բնակավայրերու մանրամասնութիւնները՝ շնորհիւ իր մեծ մօր եւ այլ հայ տարեցներու յիշողութեան եւ պատմումներուն:

Նենսի Գրիգորեան կը մէջբերէ իր մեծ մօր՝ Մարիամ Գոճապապեան Գրիգորեանի խօսքը թուրքերուն ներելու կամ չներելու մասին. “Յիսուս ըսաւ թէ ներենք մեր թշնամիները, սակայն ինչ որ ըրին թուրքերը հայոց՝ աններելի է”: Հեղինակը կ'աւելցնէ. “Ինչ որ տեղի ունեցաւ պատահական չէր, պատերազմին կողմնակի վնասներէն չէր: Այդ մէկը հայոց դէմ ներդաշնակուած արշաւն էր Հայկական հարցը “լուծելու”: Նպատակը ոչ միայն հայերը Օսմանեան Պետութեան սահմաններէն դուրս քշել էր, այլ նաեւ տիրանալ անոնց տուններուն, հողերուն եւ այլ ստացուածքներուն”:

Նենսի Գրիգորեան խօսքը թուրք ժողովուրդին ուղղելով կ'ըսէ. “Ես ձեզմէ ներողութիւն չեմ պահանջեր, այլ հետեւեալ հարցումիս պատասխան կ'ուզեմ. “Ի՞նչ նպատակի կը ծառայէ հայ ժողովուրդի արժանապատուութեան, հաւասարութեան եւ արդարութեան ուրացումը շարունակել”:

Նենսի Գրիգորեան ամերիկահայ անգլերէն գրողը ծնած է 1960-ին Ուոթըրթաուն, Մասաչուսեց, ԱՄՆ: Բացի “Չապել” վէպէն (ոյս տեսած 1997-ին), հեղինակն է “Հացի Ու Կրակի Երազները”, “Bread and Fire Dreams”, (2003) եւ “Ամբողջ Լոյսը Հոն Կար”, “All the Light There was” (2013) վէպերուն: Ան հայրական կողմով հայկական ծագում ունի, իսկ մայրականը՝ Գանատաֆրանսական է: Անոր մեծ մօր ընտանիքը ջարդուած է Մեծ Եղեռնի տարիներուն, միայն մեծ մայրն ու մօրեղբայրը ողջ մնացած են:

Նենսի Գրիգորեան աւարտած է Տորթմաութ Գոլէճը 1982-ին, ապա մինչեւ 1987 հետեւած է Քոլումբիա համալսարանի Գրականութեան ճիւղի դասընթացներուն ու ստացած մագիստրոսի աստիճան: Ան բանաստեղծուի է, գրականութիւն դասաւանդած է ամերիկեան Ելլ, Քոլինգ Գոլէճ, Ռոճըրգ եւ Քոլումբիա համալսարաններուն մէջ:

Նենսի Գրիգորեան անդամ եղած է ամերիկահայ անգլիատառ “Ararat Quarterly” պարբերաբերքի խմբագրական կազմին: Ան կ'աշխատի վէպի մը վրայ, որուն նիւթը հայ տոհմիկ ընտանիքի մը մասին է՝ 1975-1990-ի Լիբանանի քաղաքացիական պատերազմի տարիներուն: Նենսի Գրիգորեան խաղաղասէր է, միջազգային քանի մը “Ոչ Պատերազմին” նշանաբանով ընկերային կազմակերպութիւններու անդամ է:

Պէյրութ

ՈՒՇԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԶԼՍ-ՆԵՐՈՒ...

(Շարունակուած Ա. Էջէն)

եւ Հայաստանի հաղորդակցութեան լաւագոյն մասնագէտները, որոնք զբաղուած են գիտահետազոտական աշխատանքով քանի չունին շահերու բախում:

«Մի քանի օր առաջ Գերմանիայի գնացքների ծանուցագրային ցուցափեղկում կարդացի հետեւեալը «Արա՛ կարելին, կը տեսնես, որ յաջողել ես կատարել անկարելին»: ՀՀ քաղաքական, տնտեսական եւ ընկերային այս ծանր իրավիճակում լաւ է, որ ամէն ոք կատարի իր բնագաւառում կարելին: Եւ հանրային կայն էլ իր ոլորտում լինի բարձրորակ, կիրք եւ նպատակաւարաց: Այս համատեքստում Հայկական PR մրցանակաբաշխութիւնը խթանում է անդրադարձումը, ընդգծում արհեստավարժութեան անհրաժեշտութիւնը, ոգեւորում հանրային կայելի մասնագէտներին շարունակել ու բարելաւել իրենց աշխատանքները», - մրցանակաբաշխութեան ընթացքին հեռակայ կարգով իր ելոյթին մէջ նշեց մրցանակաբաշխութեան մասնագիտական յանձնաժողովի նախագահ, գերմանացի հաղորդակցութեան յայտնի մասնագէտ՝ Վազրիկ Պազիրը:

ՈՒՇԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԿՐԻՔՐԻԱ **Շաբաթաբերթը**

այսուհետեւ կարելի է կարդալ

www.baikarweekly.com

կայքէջով

ԹԵ ԻՆՉՈ՞Ւ ԵՒ Ե՛ՐԲ ԾՆՈՒՆԴ ԱՌԱՒ ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ ՀԱՅ ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԻ ՄՐՑԱՆԱԿԸ

“Every man is guilty for the good he did NOT do!”

Անուրանալի ճշմարտություն է թե որակաւոր մանկավարժներուն կը պարտինք ապագայ սերունդին առողջ դաստիարակութիւնը: Մայրերու եւ Ուսուցիչներու կը պարտինք մեր զաւակներուն դաստիարակութիւնը, բարոյական արժէքներու պահպանման կարեւորութիւնը ծրոյ սերունդին հոգիներէն ներս:

Թէ ի՞նչն էր դրդապատճառը այս որոշումին – պատմեմ ձեզի: Ասկէ, մի քանի տարի առաջ հանդիպեցայ 1957-ի ՄԻՋՆԱԲԵՐԳ-էն Սարգիս Սահակեանի գրիչով խոստովանութիւն մը: Ուր Պարոն Սակակեան կը գրէր թե...

«1923-էն ի վեր աշխատակցած եմ, հնարատրութիւններու սահմանին մէջ, արտասահմանի հայերէն գլխատր գրական հանդէսներուն ու եզրատահայ օրաթերթերուն ալ անխտիր՝ գրական մտահոգութիւններէ միայն առաջնորդուած:

Ամբողջ այս ժամանակաշրջանին անգամ մը միայն շիջեալ «ՆՈՐ ԳԻՐ»-ի պատուական խմբագիրը՝ Բենիամին Նուրիկեան, (1894-1988) ինքնաբերաբար 8 տողար դրկած է ինծի իբրեւ աշխատավարձը:

Կ'ընդունիք անշուշտ, թէ այս գումարով կարելի չէր ամբողջ 35 տարի ապրիլ, տուն պահել եւ զաւակներ մեծցնել: Պէտք չէ մեղադրէք զիս, հետեւաբար, եթէ խոստովանիմ, թէ «գրական աշխատանքներէ դուրս» կը գրադիմ հաշտակալութեամբ եւ ուսուցչութեամբ, թէն այս վերջինը՝ ուսուցչութիւնը, կարելի է գրական աշխատանք համարել, քանի որ կ'աւանդեմ հայերէն եւ հայ գրականութիւն ու անհամար անհամ շարադրութիւններ կը սրբագրեմ»:

Հասած ենք 2022 թուական- անցած է 65 տարի այդ խոստովանութենէն:

Քաջ գիտակից ենք որ մեր բոլոր կազմակերպութիւնները, եկեղեցիները միութեան ներս պայմաններու մէջ ըլլալով շատ յաճախ նամակներով եւ անձնական հեռագրերով բարերար կը փնտռեն: Բայց այդ հաւաքուած գումարներէն ոչինչ կը հասնի Հայ Մանկավարժին տարեթոշակի յատկում մը տալու: Տարիներու ընթացքին զգացած եմ ու ես իմ մէջս ընդվզած՝ նման անտարբերութեան – ատելի ճիշդ անարդար վերաբերմունքին համար:

Երբ մի քանի տարի առաջ վերջնականապէս բոշակի անցայ Նիւ Եորքի Սրբոց Նահատակաց Ամէնօրեայ Վարժարանի Տնօրէնութեան պաշտօնէն, վարժարանին յիսնամեակն էր... (2017) միաժամանակ իմ ալ Հալէպի Կրթասիրաց Վարժարանէն ներս ուսուցչութեան սկսելու 50 տարին բոլորած եղայ:

Բարի գուգադիպութեամբ մը իմ առաջին տարուան երախտապարտ աշակերտներէս – Գաբրիէլ Չենպերճեանը- որ կեանքի ասպարէզին մէջ բացառիկ յաջողութիւն գտնելով գնահատանքի ժեստով մը ՀԻՆԳ ՀԱԶԱՐ ամերիկեան տղար դրկեց ասպարէզիս մէջ ՅԻՍՈՒՆ Տարի բոլորած ըլլալս շնորհատրելով:

Կայծակի արագութեամբ միտք մը փայլատակեցաւ մէջս, որ այս գու-

մարը պէտք է յատկացուի յատուկ նպատակի մը- ստեղծել հիմնադրամ մը, որուն տոկոսէն – հոգ չէ թէ փոքրիկ գումարով մը- միութեան գնահատանք մը ներկայացնել արտասահմանի մէջ ՀԱՅԵՐԷՆ լեզու դաստիարակող ուսուցիչին տարեվերջի վկայական բաշխման հանդէսի ընթացքին:

Ուրախ եմ որ զանազան առիթներով եղան մատն ալ առատաձեռն մտի-բատուութիւններ, որոնց կարգին անցեալ տարի յոյս տեսած իմ անդրանիկ գիրքիս – ԱԶԷԶԷՆ ԱՄԵՐԻԿԱ - հատորին ի պատիւ եղած մոլորատուութիւնները, այսօր մայր գումարը հասցուցին ատելի քան ՏԱՍԸ հազար տոլարի:

Անցնող չորս տարիներուն ընթացքին Սրբոց Նահատակաց Ամէնօրեայ Վարժարանէն չորս մոլորեալ մանկավարժներ ստացան այդ մրցանակը:

Յարդ չորս մոլորեալներ արժանացան այս մրցանակին, որոնց անունները ամէն տարեշրջանի արարական հանդէսի գրքոյկին մէջ կը նշուի այս ձեւով –

HMADS thanks Mrs. Zariné Boghosian for establishing the fund below to appreciate and honor an Armenian Educator annually, along with a symbolic honorarium from the interest of this fund, based on years of their service in teaching Armenian & Culture at HMADS.

The Recipients of The:

ACEF-HMADS Chenberjian/Boghosian Armenian Educator Fund

2019 Recipient: Mrs. Hourì Ghougassian

2020 Recipient: Mrs. Anie Manuellian

2021 Recipient: Mrs. Maro Jamgotchian

2022 Recipient: Mrs. Socy Nigdelian

Տիկնայք՝ Հուրի Ղուկասեան-2019, Անի Մանուէլեան-2020, Մարօ Ժամկոչեան-2021, Սօսի Նիկոլէեան- 2022:

Բիւր յարգանք իւրաքանչիւրին մոլորումին, Մերտպեանի մոլորեալներուն, արեւմտահայերէնը մեր նոր սերունդին շրթներէն հնչեցնող հայորդիներուն վարձքը կատար:

Անոնք որոնք կը փափաքին այս հիմնադրամին միջոցաւ քաջալերել հայ մանկավարժը իրենց գնահատական փողգիրը (տրագերծ գումարը) առաքել հետեւեալ հասցէին- փողգիրին վրայ գրելով-

ACEF-HMADS Chenberjian-Boghosian Armenian Educator Fund
-in the memo section please add:
In Honor of Zarminn Boghosian
You may mail your contributions to the following address:
Mrs. Zarminn Boghosian- 1495 Country Club Drive, Springfield, PA 19064-
Or:
Holy Martyrs Armenian Day School-HMADS
209-15 Horace Harding Exp. –Oakland Gardens, NY 11364

For further inquiries you may e-mail – zarminekb@yahoo.com
Երախտագիտութեամբ եւ խորին գնահատանքով՝ Զարմինէ Պօղոսեան

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ ՔԱՂԱՔԸ ԻՐ ՎԵՐԻՎԱՅՐՈՒՄՆԵՐՈՎ

(Ծարունակուած 5րդ էջէն)

Ոստիկանութեան վերնախան ու զգեստաւորուած ոստիկանները չեն բաժներ քաղաքապետին ազատամիտ փիլիսոփայութիւնը՝ Նիւ Եորք քաղաքը կառավարելու: Պարզ օրինակ մը արդարեւ, քանի մը ամիսներ առաջ Քաղաքապետական խորհուրդը օրէնք մը որդեգրեց քուէարկելու լիազօրութիւն շնորհելով Նիւ Եորքի մէջ բնակող 800 անձերու, որոնք օրինական բնակչութեան կամ աշխատանքի արտօնութիւն չունին:

Նիւ Եորքի մէջ ապահովութեան պակասին առընթեր, կեանքի տղութեան աճը մեծապէս կը ճնշէ քաղաքացիներուն վրայ: Բնականաբար կեանքի տղութիւնը հրահրող գլխատր ազդակը ուժանիւթի արժէքին յարաճուն մագլցումը հանդիսանայ:

Միացեալ Նահագներու նախագահ ճօ Պայտընի բոլոր ճիգերը կանխելու համար ամերիկեան տնտեսութեան թուլացումը՝ քաջալերական արդիւնքի հասած չեն ցարդ: Մէկ կալուն քարիւղը այսօր կը վաճառուի 5-էն տասը տոլարի միջեւ: Միջին եկամուտ ունեցող ամերիկացի ընտանիքի մը համար անմարտելի պիտոճեակն էր մըն է այս: Քարիւղին տղութիւնը իր անմիջական ազդեցութիւնը կ'ունենայ սննդանիւթի եւ զանազան ապրանքներու վրայ: Քաղաքական դէտեր կը պնդեն, թէ այն պարագային երբ ամերիկեան տնտեսութիւնը իր առոյգ վիճակը չվերագտնէ, շուտով ոչ միայն նախագահ Պայտըն պիտի վերադառնայ Սպիտակ Տուն երկրորդ պաշտօնավարութեան համար, այլ մանաւանդ դեմոկրատ կուսակցութիւնը պիտի կորսնցնէ իր մեծամասնութիւնը Ներկայացուցիչներու Տունէն ներս եւ Ծերակոյտի մէջ դեմոկրատներու բխրուն «մեծամասնութիւնը» որոշապէս վտանգուած պիտի ըլլայ:

Չհաստատուած լուրերուն համաձայն, Նիւ Եորքի քաղաքին մէջ կը բնակին բազմահարիւր միլիառատերեր եւ բազմահազար միլիոնատերեր:

Henley Global Citizens Report-ի տեղեկութեանց համաձայն ընթացիկ տարւան ընթացքին 88 հազար միլիոնատերեր իրենց երկիրները քելով տարբեր երկիրներ պիտի արտագաղթեն: Հետաքրքրականօրէն այս թիւը միայն 25 հազար կը հասնէր անցեալ տարի:

Ստորեւ ցանկը այն երկիրներու ուրկէ միլիոնատերներ կ'արտագաղթեն.

Ռուսական դաշնութիւն	15 հազար	Ուքրանիա	2.8 հազար
Չինաստան	10 հազար	Պրագիլիա	2.5 հազար
Հնդկաստան	8 հազար	Մեծն Բրիտանիա	1.5 հազար
Հոնկ Բոնկ	3 հազար		

Ցանկը այն երկիրներու, ուր միլիոնատերերը կը հաստատուին.

Միացեալ Արաբական Էմիրութիւններ	4 հազար	Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներ	1.5 հազար
Աւստրալիա	3.5 հազար	Փոքրուկալ	1.3 հազար
Սինկափուր	2.8 հազար	Յունաստան	1.2 հազար
Իսրայէլ	2.5 հազար	Գանատա	1.0 հազար

Նիւ Եորք
Յունիս 20, 2121

ԱՏԱՑԱԼԵՐ

ԺՈՒՍԱՆԱ ՀԱՏՏԱՏԻ

«ԴԵՐՉԱԿՈՒՀԻՒՆ ԱՂՋԻԿԸ»

Թարգմանութիւն՝
Պայծիկ Գալայճեանի

Պէլքոմք - 2022

Շնիշո՞ւք է թե՛ ...

Երկար եւ ուրախ ապրելու խորհուրդներ ...

Առողջապահական խորհուրդներ

Հարցում.- Բժիշկ, լսած եմ որ սրտամկանային մարզանքները կեանքը կ'երկարեն:

Պատասխան.- Սիրտը կրնայ միայն որոշ թիով բարախել կեանքի ընթացքին: Մարզանքի վրայ ժամանակ մի վատնել: Ամեն բան վերջատրուքեան կը մաշի: Սրտի զարկերը արագացնելով երկար չէք ապրիր: Այս կը նմանի ըսելուն որ եթէ ինքնաշարժը արագ ըլլէ, կեանքը կ'երկարեն: Կ'ուզես երկար ապրի՞լ՝ ամէն օր մրափ մը առ:

Հարցում.- Այրտոնի գործածութիւնս պէ՞տք է նուազեցնել:

Պատասխան.- Ո՛չ: Գինին պտուղով կը պատրաստեն: Պտուղը շատ օգտակար է: Պրէնտին գտած զինի է, որ կը նշանակէ թէ ջուրը պտուղին մէջէն գտած են, եւ հետեւաբար աւելի օգտակար է: Գարեջուրն ալ զարիէն պատրաստուած է, եւ զարին օգտակար է: Կենացի:

Հարցում.- Կանոնաւոր մարզանքի մասնակցելուն օգտակարութիւնները որո՞նք են:

Պատասխան.- Պատասխան մը չեմ կրնար գտնել: Ոչ ցաւ – շատ լաւ:

Հարցում.- Տապկուած ուտելիքները զէ՞ջ են:

Պատասխան.- Բուսական իւղի մէջ տապկուած ուտելիքը ինչպէ՞ս զէջ կրնայ ըլլալ: Բուսականութիւնը զէջ է:

Հարցում.- Շոքոլան (տուրմ) վնասակար է:

Պատասխան.- Խե՞նդ ես: Քոքոսայի ոլորնը նոյնպէս բոյս է: Տրամադրութիւնները բարձրացնող ուտելիք է, եւ օգտակար:

Հարցում.- Լողալը մարմնիդ ձեռքն համար լա՞ւ է:

Պատասխան.- Եթէ լողալը լաւ է, ինչպէ՞ս կը բացատրես կէտ ձուկի մարմինը:

Ճափոնացի բժիշկի մը հեղինակաւոր կարծիքները՝ հիմնուած փաստերու վրայ:

1.- Նայէ բարեկամ, կեանքը դէպի գերեզման ճամբորդութիւն մը չէ ուր պէտք է ապահով, լաւ կազմուած եւ գրաւիչ մարմնով հասնիս: Լաւ է որ հոն սահիս մէկ ձեռքդ զարեջուր միսին ալ շոքոլայ բռնած, մաշած մարմնով՝ բայց ուրախ:

2.- Կեր ի՞նչ որ կ'ուզես, որովհետեւ պիտի մեռնիս: Սննդագէտներուն քարոզներուն շատ մի հաւատար:

- Treadmill (վազքի մեքենայ) ստեղծողը 54 տարեկանին մահացաւ:
- Մարմնամարզկական ակումբներ (gymnastics) ստեղծող մարդը 57 տարեկանին մահացաւ:
- Աշխարհի մարմնամարզի (bodybuilding) ախտեանը 41 տարեկանին մեռաւ:
- Աշխարհի լաւագոյն ֆութպոլիստը, Մարատոնան, 60 տարեկանին մեռաւ:

- Անդին՝
- KFC (տապկուած հաւ) ստեղծիչը 94 տարի ապրեցաւ:
- Նաթելլա շոքոլան ստեղծողը 88 տարի ապրեցաւ:
- Սիկարէթի Ուինսթըն տեսակի ստեղծողը 102 տարի ապրեցաւ:
- Օփիումի ստեղծիչը 116 տարեկանին մահացաւ...երկրաշարժէն:
- Հեննէսի Գոնեսթի ստեղծիչը 98 տարի ապրեցաւ:

Նապաստակները միշտ վեր ու վար կը ցատկոտեն բայց միայն 2 տարի կ'ապրին, մինչ կրիաները որոնք երբեք մարզանք չեն ըներ՝ 400 տարի կ'ապրին:

Հետեւաբար, հանգստացիր, պաղարիւնութեամբ կեր, խմէ եւ կեանքդ վայել:

Վերջատրութեան, առողջ կամ տկար՝ պիտի մեռնիս:

Համադրեց՝ Վ.Գ. Լոս Անճելըս

ՃՇԴՈՒՄ

Մեր նախորդ թիւին մէջ (Պայքար# 260) Երան Գոյումճեանի նուիրում էջին վրայ (էջ 10) թիրիմացութեամբ գրուած է որ թեմական խորհուրդի ընտրուած անդամներուն մէջ է նաեւ Երան Գոյումճեանի անունը:

Այսու կ'ուզենք ճշդել որ Երան Գոյումճեան թեկնածու կամ ընտրեալ չէ եղած յիշեալ ընտրութեան մէջ եւ կը հայցենք մեր ընթերցողներուն եւ խնդրոյ առարկայ անձին ներողամտութիւնը:

ԴՆՆԱԿԱՅՄՈՒՅԻՆ

Ուրախութեամբ Կիպրոսէն կը տեղեկանանք, թէ ընտանեկան պարագաներու եւ բարեկամներու ներկայութեան տեղի ունեցած է Մեղրի Գալայճեանի ընդ ճորճ Քիթապի քաղաքացիական ամուսնութիւնը:

Երիտասարդուհին եւ երիտասարդ ունին մասնագիտական կրթութիւն: Մինչ Մեղրին՝ միջազգային յարաբերութիւններու մասնագէտ է, որ «Չարթօնք» օրաթերթին մէջ ունէր իր յօդուածաշարքը՝ «Համաշխարհային ցեղասպանութիւնները եւ Հայոց ցեղասպանութիւնը»: ճորճ Քիթապը ատամնաբոյժ է եւ ներկայիս գործունէութիւն կը ծաւալէ Մեծն Բրիտանիոյ մէջ:

Այս ուրախ առթիւ մեր խնդակցութիւնները կը փոխանցենք երիտասարդներուն եւ մասնատրապէս կրթական մշակ, «Պայքար» թերթի խմբագրակազմի անդամ՝ ընկերուհի Պայժիկ Գալայճեանին:

ԴՆՆԱԿԱՅՄՈՒՅԻՆ

Ուրախութեամբ կ'արձանագրենք Ուիլիըմ Նազարեանի եւ Գարոլին Քահեաօլլուի ամուսնութիւնը որ տեղի ունեցաւ Յունիս 18ին Նիւ Եորքի Ս. Վարդան Մայր Տաճարի մէջ: Այս ուրախ առթիւ ջերմօրէն կը շնորհատրենք նորապսակ ամուլը, ինչպէս նաեւ՝ ծնողքը՝ մայրը՝ Տիկին Մեղա Նազարեան, մեծ հայրը՝ ազգային մեծանուն բարերար Պրն. Նազար Նազարեանը եւ Տէր եւ Տիկին Արա Քահեաօլլուները:

ԴՆՆԱԿԱՅՄՈՒՅԻՆ

Վաչէ Ատանալեանի եւ Վիոլեթա Ասատրեանի ամուսնութեան ուրախ առթիւ, կայացած Յունիս 17ին Կլէմէտի Ս. Աստուածածին Հայոց Եկեղեցոյ մէջ, մեր խնդակցութիւնները կը յայտնենք ծնողաց ՌԱԿի ղեկավարներէն ընկեր Գոկտ. Գրիգոր եւ Մարալ Ատանալեաններուն եւ Տէր եւ Տիկին Արարատ եւ Սրբուհի Ասատրեաններուն:

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻՆ ԿՈՐՈՒՍԱԸ

Ռաֆայէլ Քոթանճեան ոչ ես է ...
Մեծ կորուստ, մեծ վիշտ: Ուսանողական տարիներից հետեւել ու սիրել եմ նրան: Անկախ նրա նոր ու վերջին կատարումներից, մտքումս բարձր է մնացել իր Մայրո Պետկոֆը Պերնարտ Շօյի «Շոկոլատ ուտող զինուոր» բիեսից եւ յատկապէս փայլուն Գոկտոր Շաւարշը «Մեր եւ ծիծաղ» ներկայացումից: Նոր սերունդից ըջերին յայտնի են այս սքանչելի կատարումները, որտեղ այնքան լիաթոք ծիծաղ էր պատճառում մեզ:

Շնորհակալութիւն ուրախութեան անմոռանալի պահերի համար եւ բարի երթ, Ռաֆիկ ջան: Շիրայր Բաբազեան Երեւան

Հայաստանի կինոգործիչների միութիւնը ցաւով տեղեկացնում է, որ մահացել է Հայաստանի կինոգործիչներու միութեան անդամ, թատրոնի եւ կինոյի տաղանդաւոր դերասան, հրաշալի մարդ, հրաշալի ընկեր, ընտանիքի սիրելի հայր, ամուսին, պապիկ, Հայաստանի նուիրեալ, սկզբունքային քաղաքացի, Հայաստանի ժողովրդական արտիստ ՌԱՖԱՅԷԼ ՔՈՒՄԻՆՃԵԱՆԸ:

Տասնամեակներ շարունակ Ռաֆայէլ Քոթանճեանի անկրկնելի արուեստը հարստացրել է մեր մշակոյթը, հարստացրել է հայ կինոն ու հայ թատրոնը: Նրա կերտած դերերը դարձել են սիրելի, նրա կերպարները՝ հարագատ եւ հարստացել է հայ մշակութային ժառանգութիւնը:

Ռաֆայէլ Արտիստի Քոթանճեան ծնած է Սեպտեմբեր 9, 1942ին Թիֆլիս: 1946ին տեղափոխուած է Երեւան: 1960-1964 թուականներուն ուսանած է Երեւանի գեղարուեստաբարտեական ինստիտուտի դերասանական բաժնին մէջ:

1964-1966 թուականներուն որպէս դերասան եւ բեմադրիչ աշխատած է Չանգեզուրի Շիրվանզատի անուան թատրոնին մէջ: 1968-1970 թուականներուն յաճախած է հեռուստատեսային բեմադրիչի դասընթացներուն, Մոսկուա: 1970-1993 թուականներուն աշխատած է Երեւանի Հրաչեայ Գափլանեանի անուան դրամատիկական թատրոնին մէջ՝ որպէս դերասան եւ բեմադրիչ:

Պարգևատրուած է Հայաստանի Հանրապետութեան ժողովրդական արտիստ կոչումով՝ 2003ին եւ 2017ին՝ «Հայրենիքին մատուցած ծառայութիւններու համար» առաջին աստիճանի շքանշանին: Մասնագիտութեան գործունէութեան ընթացքին Քոթանճեան բազմիցս արժանացած է Խորհրդային Միութեան եւ այլ երկիրներու մրցանակներուն:

Կը մահանայ Յունիս 13, 2022ին Երեւանի մէջ 79 տարեկանին:

ՆԱՍԱԿՆԵՐ ԵՐԿՐԻՑ

Նամակ 198

Ուրծաձոր գիւղի դպրոցը

Մեր լեռնային փոքրիկ գիւղի դպրոցը միջնակարգ չէր, նոյնիսկ եօթնամեայ չէր, աւելի ճիշդ՝ եօթնամեայ էր կոչում, բայց դեռ եօթներորդ դասարան չկար. մենք վեցերորդը պէտք է աւարտէինք եւ փոխադրուէինք եօթներորդ եւ դպրոցը կը դառնար եօթնամեայ: Մեր դպրոցները տարրական էին (մինչեւ չորրորդ դասարան), եօթնամեայ (մինչեւ եօթը ներառեալ) եւ միջնակարգ (մինչեւ տասներորդ, երկու-եցք տարի եղաւ տասնմէկ դասարանով, եւ վերջին տասնմէկերորդ սովորածներին էի):

Մեր գիւղում ռուսաց եւ օտար լեզուների ուսուցիչներ չկային: Օտար լեզու ասում էին անգլերէն, ֆրանսերէն եւ գերմաներէն լեզուներին: Ռուսերէնին օտար լեզու չէին ասում, այն առանձին տեղ ու համարում ունէր: Չունէր, որովհետեւ ուսուցիչները չէին գալիս լեռնային այդ փոքրիկ գիւղը: Ծայրայեղ աղքատ գիւղ էր, պայմաններ չկային, խոր եւ երկարատեւ ձմեռ, յետոյ՝ ցեխ ու անձրեւ, կենցաղային պայմանների բացարձակ չզոյրօրին: Կարգը այսպէս էր: Բարձրագոյն կրթութիւն ստացած անձինք,- խօսքը հանրակրթական մասնագիտութիւնների մասին է,- պարտաւոր էին երկու տարի աշխատել գիւղում եւ միայն դրանից յետոյ, երբ ունէին գիւղում աշխատած լինելու վկայական-փաստաթուղթը, կարող էին կրթական բարձրագոյն հաստատութիւնից ստանալ իրենց դիպլոմը եւ աշխատանք որոնել իրենց ուզած տեղում: Ընդհըն ասած, նոյնը վերաբերում էր նաեւ բժիշկներին, բժշկական բարձրագոյն կրթութիւն ստացողներին: Նրանք էլ չէին գալիս գիւղ: Գիւղը բժիշկ էլ չունէր: Մարդիկ չէին գալիս, ձմեռը, միջոցները գիտէին եւ հնարաւոր բոլոր միջոցներով խուսափում էին գիւղ գալուց: Մանաւանդ անտէր ու աւերակ, աստծուց ու աշխարհից մոռացուած մեր գիւղից: Եթէ Նիկոլայ ցարը Լենինին ոչ թէ երկրի խորքը քարտէր, այլ մեր գիւղը, Լենինը կորչելու էր, գնար: Ոչ բոլշեւիզմ կը լինէր եւ ոչ էլ սովետական իշխանութիւն: Աշխարհն էլ ուրիշ կը լինէր:

Դէ, քանի որ ռուսաց եւ օտար լեզուի ուսուցիչներ չկային, ծնողներս երկար-բարակ քննարկելուց յետոյ ինձ ուղարկեցին Ուրծաձոր գիւղի միջնակարգ դպրոցում ուսումնաւորակցելու: Այդպէս, վեցերորդ դասարանից յետոյ եւ եկայ Ուրծաձոր, մօրական պապիս գիւղը եւ մտայ Ուրծաձորի դպրոցի եօթներորդ դասարանը: Այստեղ իմ բախտը կիսով չափ բերեց, ռուսերէնի ընտիր ուսուցիչ կար, օտար լեզուի չկար: Աւելի ճիշդ՝ կար, ֆրանսերէնի ուսուցչուհի մի երիտասարդ աղջիկ, քաղաքից էր եկել, շաբաթ-կիրակի միշտ գնում էր քաղաք: Սեպտեմբերից ամիս-ամիսուկէս եկաւ եւ յետոյ փախաւ, գնաց ու չվերադարձաւ: Ուրիշ մէկը չեկաւ եւ առաջին երկու տարին մենք փաստօրէն օտար լեզուի ուսուցիչ չունեցանք: Յետոյ մէկը եկաւ, մնաց մի տարի եւ այլեւս չեկաւ: Ու նորից յաջորդ տարին ուսուցիչ չունեցանք: Այդպէս եւ աւարտեցի օտար լեզուի իմ ուսումը, որի վնասը մինչեւ այսօր քաշում եմ:

Ուրծաձորը մեծ գիւղ էր, չորս-հինգ հարիւր տուն, պտղատու ծառատանների եւ յուրթի այգիների մէջ թաղուած գիւղ, ծովի մակերեսից մօտ հազար մէքր բարձրութեան վրայ, Արարատեան դաշտի եզրին, ուր Արարատեան դաշտը յանգում է Գեղամայ լեռներին: Այսօր աւելի մեծ է:

Պատմական գիւղ է: Մեծ Վեդի աւանից մինչեւ Ուրծաձոր ձգուող մի գեղեցիկ տափարակ կայ, բաւական ընդարձակ մի հարթութիւն, որ սկսելով ձախ կողմում գտնուող լեռներից հասնում է մինչեւ Խոսրովի անտառից սկիզբ առնող եւ դէպի Արաքս հոսող Վեդի գետը: Ծանապարհը անցնում է այդ հարթութեան միջով: Ահա, այդ դաշտում են բախուել Գեորգ Մարգալտունիի եւ արաք գորավար Պեշիբի գորբերը: Գիւղից վեր, չորս-հինգ քիլոմէթր հեռավորութեան վրայ պահպանուել են Գեղայ ամրոցի աւերակները՝ ամրացուած միջնաբերդով եւ մատուռով:

Մեծ պատերազմից յետոյ գիւղը եղել է շրջանային կեդրոն: Եւ կուսակցական իշխանութեան համար կառուցել են շատ գեղեցիկ շէնք՝ կամարածեւ պատուհաններով, սենեակների բարձր առաստաղներով, գեղեցիկ պարտեզով դեղնասպիտակատուն խոշոր քարերով շարուած երկյարկանի շէնք: Գիւղը ունէր շատ գեղեցիկ հանրային պարտեզ, ծաղիկներով ու ծառուղիներով, որ շատ բարեխառն ոչնչացուեց 1980-ական թուականներից սկսած:

Երբ կուսակցական տեղական իշխանութեան նստավայրը 1950-ական թուականներին տեղափոխուել է Վեդի աւան, այդ շէնքը դարձրել են դպրոց: Երբ փոքր երեխայ էի եւ մայրս ինձ իր հետ տանում էր հօրանց տուն՝ Ուրծաձոր, եւ տեսել եմ այդ շէնքի առջեւ Ստալինի մեծ արձանը՝ արծաթագոյն ներկուած: Դա առաջին արձանն էր, որ եւ տեսել եմ իմ կեանքում, եւ դա շատ զարմանալի բան էր, գիւղացի երեխայի համար՝ իրօք չտեսնուած բան: Երբ 1961-ին եւ եկայ Ուրծաձորում սովորելու, արձանն արդէն չկար, բայց կար, մնացել էր պատուանդանը, որ շրջափակուած էր երկաթե ճաղաշարով: Երկու տարի անց դպրոցի տնօրինութիւնը որոշեց դպրոցականների ուժերով շէնքը շրջապատող պարտեզը դարձնել պտղատու ծառերի այգի ու նաեւ խաղողի այգի գցել, այսինքն՝ տնկել, եւ մենք քանդեցինք պատուանդանն ու ճաղաշարը եւ վերացրինք բոլոր ժողովուրդների հօր հետքերը մեր դպրոցի այգուց:

Դպրոցը մեծ թուով աշակերտութիւն ունէր եւ երկու տասնեակից աւելի ուսուցիչ: Լաւ ուսուցիչներ կային: Իմ աչքին ուսուցիչները բաժանում էին երկու խմբի: Մի խումբը լաւ ուսուցիչներ էին, որ խնամքով եւ բարեխղճօրէն վարում էին իրենց դասը եւ վերջ: Բայց կային ուսուցիչներ, որոնք նաեւ ընտիր մանկավարժ էին, որոնց գործը չէր աւարտում դասաժամով, որոնք կոչումով էլ եւրօպայական մանկավարժ էին: Իմ բախտը բանեց, եւ չորս-հինգ այդպիսի ուսուցիչ ունեցայ, որոնցից սովորեցի այն ամէնը, ինչ կարող էի, ինչ գիտեմ այսօր եւ որոնց պարտական պիտի մնամ մինչեւ կեանքիս վերջը:

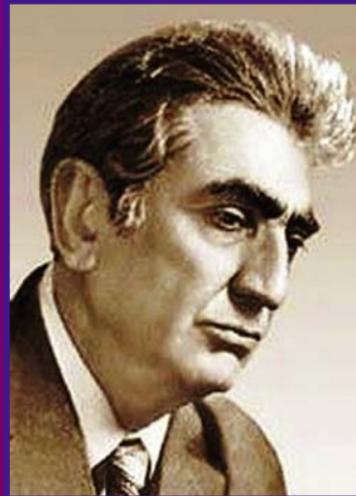
Եւ խօսելու եմ նրանց մասին:

Մնամ

Ուրծաձոր գիւղի դպրոցի մշտական աշակերտ ընկերը
Երուանդ Տէր-Խաչատուրեան
Երեւան

Մեր Արուեստագէտները - 279

ԴՈՒԿԱՍ ՉՈՒԲԱՐԵԱՆ

Դուկաս Գրիգորի Չուբարեան ծնած է Յունիս 16, 1923ին Երեւանի մէջ: Ան որդին է իրաւաբան, հասարակական, քաղաքական գործիչ, Խորհրդային Հայաստանի գիտութեան վաստակաւոր գործիչ Գրիգոր Չուբարեանի: 1942 թուականին աւարտած է Փանոս Թերլեմեզեանի անուան գեղարուեստի ուսումնարանը եւ 1947 թուականին՝ Երեւանի փոլիթէխնիկական ինստիտուտի ճարտարապետական բաժինը: Քանդակագործ Չուբարեան այնուհետեւ, 1950 թուականին աւարտած է Երեւանի պետական գեղարուեստա-քա-

տերական ինստիտուտը:

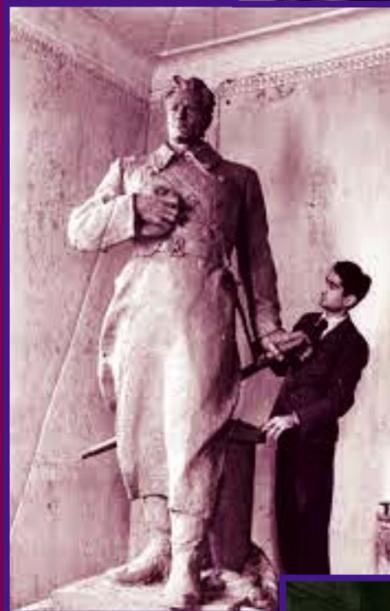
1950-1955 թուականներում դասաւանդած է Փանոս Թերլեմեզեանի անուան գեղարուեստի ուսումնարանէն ներս եւ 1968ին՝ Երեւանի մանկա-

վարժական համալսարանին մէջ: 1980 թուականէն դասախօսած է որպէս փրոֆեսօր: 1966 թուականէն ան տնօրէն (պրոռեկտոր) է Երեւանի գեղարուեստի ազգային ակադեմիայի:

2003 թուականին արժանացած է Մովսէս Խորենացի շքանշանին:

Իր գործերը ցուցադրուիլ սկսած են 1941 թուականէն: Չուբարեանի գործերը կը գտնուին Հայաստանի ազգային պատկերասրահի, Մոսկուայի Թրեթեաքովեան պատկերասրահի, Սան Փեթերբուրգի ռուսական թանգարանի եւ անհատական տարբեր հաւաքածոներու մօտ:

Դուկաս Չուբարեան աշխատած է հաստոցային, բարձրաքանդակ եւ տեկորատիվ քանդակագործութեան ասպարէզէն ներս: Հեղինակ է դիմաքանդակներու, արձաններու եւ յիշատակելի բարձրաքանդակներու գործերով:

Ստեղծագործութիւններէն յիշենք – հաստոցային՝ Տարիները եւ մարդիկ, քանդակաշար 1957-1958, Անահիտի դիմաքանդակ, պրոնգ, 1952, Ասպետը, պրոնգ, 1952, Մօր դիմաքանդակ, պրոնգ, 1965:

Ֆիկուրատիվ յուշարձաններ՝ Մարտիրոս Սարեան, Պրոնգ, Երեւան, 1967, Կոմիտաս, պրոնգ, Երեւան, 1971, Եղիշէ Չարեան, պրոնգ, Երեւան, 1957, Ալեքսանդր Սպենդիարեան, պազալտ, Արա Սարգսեանի հետ միատեղ, Երեւան, 1971, Յովհաննէ Յովհաննիսեան, պազալտ, Էջմիածին, 1958, Մարոպ Մաշտոց, պազալտ, Երեւան, 1968, Մխիթար Գօշ, պազալտ, Երեւան, 1968:

Տեկորատիվ քանդակներ՝ Հայաստանի կառավարական շէնքերու քանդակները, 1950ական թուականներէն սկսեալ, Ալեքսանդր Սպենդիարեանի անուան օփերայի եւ պալատի շէնքի ճակատի թատերական դիմանկարներ, 1980:

Կը մահանայ Մարտ 23, 2009ին Երեւանի մէջ: